№ 163 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 17

1905

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 17 № 163

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Նաև Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր ընդհարումների առիթով. Վերջին տեղեկութիւններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. Օգոստոսի 1-ի Ուկազի առիթով. Նամակ Աղդամից. Նամակ Շուշուց. Նամակ Ալէքսանդրոպօլից. Նամակ Իգդիրից. Նամակ Գանձակից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գերմանիայի նոր քաղաքականութիւնը և համիսլամութիւնը.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ Աւերածների վայրից.

ՆՈՐ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

Գանձակի նահանգից ստացած լուրերը յուզմունք առաջ բերին մեր հասարակութեան մէջ: Իւրաքանչիւր մարդ երկիւղ էր կրում, որ մի գուցէ այդ նահանգում ևս բռնկվեն մեծ չափով հայ-թուրքական կոտորածներ և տեղի ունենան այնպիսի աղէտներ, որոնք սև էջեր բաց արին Բագուի, Նախիջևանի և Երևանի շրջանների հայ-թուրքական յարաբերութիւնների մէջ: Լուրերը պատմում էին Գանձակում, Շուշում, Աղդամում, Զանգեզուրի գաւառում եղած ընդհարումների և բազմաթիւ զոհերի մասին:

Մենք դրականապէս կարող ենք յայտնել, որ Գանձակ քաղաքում տեղի չեն ունեցել այնպիսի դէպքեր, որոնք յուզմունքների առիթ կարողանային լինել: Նոյնը պէտք է ասել և Զանգեզուրի մասին, Շուշում սկսվել են ընդհարումներ, իսկ Աղդամի շրջակայքում արդարև տեղի են ունեցել խառնակութիւններ, կողոպուտներ և սպանութեան մի քանի դէպքեր: Տեղական իշխանութիւնը միջոցներ է ձեռք առել զսպելու խռովարարներին: Երկու հարևան ազգերի ներկայացուցիչները գործ են դրել իրանց ազդեցութիւնը հանգստացնելու ազգաբնակութիւնը և թոյլ չը տալու, որ ընդհարումները լայն ծաւալ ստանան:

Պէտք է ամեն ջանք գործ դնել, որ գործը վտանգաւոր կերպարանք չը ստանայ և երկիրը ազատվի դժբաղդութիւնից, որի ծանր հետևանքները արդէն ակնյայտնի են դարձել Բագուի և Նախիջևանի աղէտներից յետոյ:

Մենք միշտ մի առանձին գոհասանքով ենք խօսել այն ջանքերի մասին, որ ցոյց տուին Գանձակի նահանգի թէ հայ և թէ թուրք ներկայացուցիչները այս տարվայ դժբաղդ ընդհարումների ծանր օրերում և շատ կը ցանկանայինք, որ այդ ջանքերը աջողութեամբ պսակվէին նոյն իսկ այն րօպէներին, երբ վտանգաւոր փորձեր են արված խախտելու հանգստութիւնը:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստացանք հետևեալ հեռագիրները.

Շուշի, 13 օգ., 7 ժ. 30 ր. երեկոյեան

«Շաֆիբէկովի հաղորդածը «Каспій» լրագրում յայտնրավառ թուրքի սպանման մասին 3 հայերի ձեռքով, բոլորովին անհիմն է. սպանողներն անյայտ են: Վանք գիւղի հայերի և սարից իջնող թուրքերի միջև ընդհարումը, որից առաջացան մի քանի զոհեր երկու կողմից էլ, առիթ դարձաւ, որ թուրքերը գործադրեն անլուր բռնութիւններ և կողոպուտներ Աղդամում: Վերջին 3 օրերում կողոպտվեցին 100-ից աւելի ճամբորդ հայեր: Աղդամում կողոպտված հայերին պահել էին մի քանի օր մահվան երկիւղի տակ: Այդ յանդգնութիւնները և բռնութիւնները վրդովեցրին բոլոր հայ ազգաբնակութիւնը: Քաղաքում և շրջակայքում դեռ ևս հանդարտ է»:

Ստացանք մեր աշխատակցից հետևեալ հեռագիրը.

Շուշի, 16 օգոստոսի, 5 ժամ երեկոյեան:

«Այս րօպէիս սկսվեց խիստ հրացանաձգութիւն հայերի և թուրքերի մէջ: Սպանվածների և վիրաւորների մասին ճիշդ տեղեկութիւն չը կայ»:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դուշէթէ գաւառի Մճաղիսջվարի գիւղում պատահել է հետևեալ ցաւալի դէպքը:

Որովհետև այդ գիւղի բնակիչները հրաժարվում էին տալ կալուածատէր Բագրատիօն-Մուխրանսկուն հասանելիք բաժինը բերքերից, գաւառապետը այդ վայրն ուղարկեց մի պրիստաւ, որին յանձնված էր նաև ձերբակալել 3 գիւղացիների, որոնք դրդում էին իրանց համագիւղացիներին չը վճարել կալուածատիրոջը ոչինչ: Այդ անձերին ձերբակալելուց յետոյ, Մճաղիսջվարի գիւղի բնակիչները շրջակայ գիւղերից հաւաքեցին 300-ի չափ մարդ և բռնի ազատեցին ձերբակալվածներին: Այն ժամանակ գիւղ ուղարկվեց կէս վաշտ հետևակ զօրք և մի քանի կազակ, որոնց օգնութեամբ հաւաքեցին կալուածատիրոջը հասանելիք բաժինը, բայց ամբոխի խլած 3 ձերբակալվածներն արդէն փախել էին: Կալուածից հեռանալով, ամբոխը տարել էր և կալուածատիրոջ ծառաներին, բացի երկու հոգուց: Օգոստոսի 3-ին կալուածի մօտ սկսեցին հաւաքվել Մճաղիսջվարի և այլ գիւղերից ժողովուրդ. եկել էին ոչ միայն Դուշէթի, այլ և Գօրու գաւառի գիւղերից: Կէս օրի մօտ դաստակերտի դրանը արդէն հաւաքվել էին 1000-ից աւելի մարդ, որոնք պահանջում էին նախօրէքին առած խուրձերը վերադարձնել, սպառնում էին մահակներով և փոցխերով: Ամբոխի ծայրայեղ գրգռման պատճառով այդ վայրը եկաւ գաւառապետը, որին գիւղացիները վճռաբար և կոպտութեամբ յայտնեցին, որ հաւաքվել են յետ խլելու կալուածատիրոջ օգտին ժողոված խուրձերը, որովհետև այսուհետև կալուածատէրերին չը պէտք է ոչինչ վճարեն: Գաւառապետի ջանքերը ամբոխին համոզելու, ոչ մի արդիւնք չունեցան. իսկ երբ փոխ-գնդապետ ֆօն-Բաումգարտէնը զգուշացրեց, որ ստիպված կը լինի զօրքերի միջոցով ցրել հաւաքվածներին, ամբոխն ուզում էր շրջապատել նրան պրիստաւի հետ միասին և ջարդել: Այդ ժամանակ գաւառապետը հրամայեց 22 կազակների գլխաւոր խօրունժիին ցրել ամբոխը: Խօրունժին մօտեցաւ ամբոխին առանց կազակների և երեքից աւելի անգամ առաջարկեց ցրվել, իսկ երբ, երբ պատասխան, ամբոխի կողմից թափվեցին քարեր և պայթեցին զէնքեր, նա հրամայեց ժողովրդին դեռ ևս յորդորող պրիստաւին յետ քաշվել, առաջ կանչեց կազակներին և հրամայեց սրերը մերկացնել ու նրանց հետ մօտեցաւ ամբոխին: Ամբոխից մէկը եղանը ձեռքին յարձակվեց խօրունժու վրա, որի ձին ծառս ելաւ և ձիաւորին ազատեց զօրեղ հարուածից, բայց խօշոր քարը կպաւ նրա գլխին և ձիուց վայր գլորեց նրան: Ամբոխը նրա վրա վազեց. նա մահակի մի հարուած էլ ստացաւ գլխին, բայց կարողացաւ վեր թռչել և հրամայեց կրակ անել: Դէպքի տեղն էին, բացի 22 կազակից, և կէս վաշտ հրացանաւորներ՝ պօրուչիկի հրամանատարութեան տակ: Զինուորների մի մասն ուղարկվեց դաստակերտը պաշտպանելու, ուր վազել էր ամբոխի մի մասը, իսկ զինուորների միւս մասը պահվեց իբր պահեստ կազակների համար: Զինուորները կրակ չարին: Կազակների կրակից յետոյ ամբոխը սկսեց փախչել: Լուր ստանալով, որ երկու հարիւր հոգի լեռներից իջնում են դէպի Մճաղիսջվարի գիւղը ամբոխին օգնելու, խօրունժին դիմեց այն կողմը և ցրեց նոր եկողներին էլ: Յետոյ փորձ եղաւ ահազանգ հնչեցնելու և Դուշէթից ժողովրդին օգնութեան կոչելու, բայց այդ փորձն ապարդիւն անցաւ:

Ամբոխը գրգռողներից մէկը ձերբակալվեց:

Ընդհարման ժամանակ ամբոխից, ինչպէս մինչև այժմ պարզված է, զարկված են 19 հոգի, որոնցից 7-ը սպանված են, 12-ը վիրաւոր. սպանվածներից միայն 3 հոգի Մճաղիսջվարի գիւղից են: Զօրքերից զարկվել են խօրունժին և երկու կազակ, որոնք վէրքեր են ստացել. վիրաւորված են և մի քանի ձիեր: Վնասվածներին առաջին վիրակապութիւններն արեց կազակների ֆէլդշէրը, յետոյ վրա հասաւ գաւառական բժիշկը, որը նորից կապեց բոլոր վիրաւորների վէրքերը:

Օգոստոսի 5-ին այդ վայրը գնաց գեներալ-ադիւտանտ իշխան Ամիլախորին: Որովհետև գիւղացիները սպառնացել են քարուքանդ անել դաստակերտը, այդ պատճառով նա պաշտպանվում է զօրքով:

Օգոստոսի 8-ին, ցերեկով, Մճաղիսջվարի գիւղից 3 վերստ հեռու թագստոցից յարձակվել են անցնող ստրաժնիկի և 2 կազակների վրա. կազակներից մէկը տեղն ու տեղը սպանվել է, իսկ միւսի ձին է վիրաւորվել:

Օգոստոսի 10-ին Մճաղիսջվարիի ճանապարհին երկու գնդակով վիրաւորել են իշխան Իվան Բագրատիօն-Մուխրանսկուն:

Որովհետև Գօրու գաւառի ազնուականները յայտարարութիւններ են տալիս, որ իրանց մահվան երկիւղով ստիպում են լրագիրներում յայտարարութիւններ տալ, թէ իրանք կամքով զիջանում են գիւղացիներին իրանց պետական հողաբաժինները և համաձայնվում են մնացած հողերի բերքից էլ վերցնել $^1/_4$-ի տեղ $^1/_{10}$ մասը միայն, այդ աչքի առաջ ունենալով, Կովկասի փոխարքայի կողմից յատուկ լիազօրութիւններով Գօրիի և Դուշէթի գաւառներն ուղարկված իշխան Ամիլախորին հրաւէր է կարդում զգուշութեամբ վերաբերվել դէպի այդ տեսակի լրագրական յայտարարութիւնները: (Кавказъ)

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1.Ի ՈՒԿԱԶԻ ԱՌԻԹՈՎ

Հին-Նախիջևանից մեզ գրում են. «Տեղիս փոխանորդ Թովմա վարդապետը ստացաւ երկու հեռագիրներ, առաջինով Վեհափառ Կաթողիկոսը յայտնում է, թէ վերջին ընդունելութեան ժամանակ Նորին պայծառափայլութիւն Փոխարքան բարեհաճել է յայտնել, որ հայոց եկեղեցական կալուածները վերադարձվել ու եկեղեցական ուսումնարանները բանալու են 1874 թւի օրէնքով և որ փոխարքայի առաջարկը՝ Բարձրագոյն հաւանութիւն է ստացել և երկրորդով՝ ընդհանուր կարգով հրատարակված է Բարձ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՒԵՐԱԾՆԵՐԻ ՎԱՅՐԻՑ

Նախիջևանից դէպի հարաւ երկու վերստ հեռաւորութեան վրա փոքրիկ բլուրների մի անկանոն կիսաշրջանակի ստորոտում ընկած է այգիներով զարդարված Այլաբաղը—արևելեան կողմում ունենալով մի ընդարձակ դաշտավայր հարուստ սեխի, վարունգի և ձմերուկի բոստաններով:

Այլաբաղը չէր կողոպտվել, նա ազատ էր մնացել թուրքական բարբարոսութիւններից. նա անյողդողդ կանգնած էր և հէնց այդ հանգամանքը մեզ գրաւել էր դէպի իւրը:

Մեզ հետ էր նաև Նախիջևանի յաջորդը՝ Թովմա վարդապետը, որ գնում էր գիւղական մի վէճ լուծելու և Երևանից ուղարկված երերի փոխադրութեան համար սայլեր խնդրելու:

Երբ մենք մտանք եկեղեցու փոքրիկ բակը, ուր կանգուն մնացել է մինչև այժմ նախկին ծխական դպրոցի շէնքը—ամենից առաջ մեր աչքին դիպաւ օրիորդների մի փոքրիկ խումբ, որոնք կուչ եկած աղքատիկ պատշգամբի սիւնի մօտ, դէմքերի խղճուկ ու թախծոտ արտայայտութեամբ ցոյց էին տալիս, որ նրանք օտարներ էին: Այո, նրանք գաղթականներ էին, ինչպէս իրանք իրանց անուանում էին. բայց ոչ թէ սրից փախած թիւրքահայ գաղթականներ, այլ Ջահրիի գաղթականներ, փախած ռուսական թուրքի սրից: Թուրքական բարբարոսութիւններից փախած Ջահրիի հայ ժողովուրդի մի փոքրիկ հատուածի—15 տուն ապաստան էր գտել Այլաբաղում, որոնցից մի երկու ընտանիք դպրոցի շէնքի մէջ: Խանլղլարում էլ ծխական դպրոցի շէնքը լցված էր Վարմազիարի գաղթականներով: Այդ երևոյթը մեր յիշողութեան մէջ զարթեցրեց տխուր անցեալից մի նման դէպք: 95 թէ 96 թուականի թիւրքական սոսկալի բարբարոսութիւններից փախած Աբաշեցին Երևան ոտ դնելով նրան առաջնորդեցին Կաթուղիկէ և Պօղոս Պետրոս եկեղեցիների գաւիթներում գտնվող փակված ծխական դպրոցների շէնքերը: Շաբաթներ շարունակ այդ շէնքերը նրանց ծառայում էին որպէս գաղթականների և նրանց վիրաւորների ու հիւանդների պատսպարաններ: Դառն ճակատագիր ունեցող հայոց ծխական դպրոց, որ դու աշխարհ եկար աւելի շուտ քո ժողովրդի հալածված, կողոպտված, տնաւեր փախստական ընկած մասսաների պատսպարան դառնալու քան նրա զաւակների կրթական գործին ծառայելու: Այո, քո դռները փակեցին ուսումնածարաւ մանուկների առաջ, որ բաց էին փախստական վիրաւոր հայի համար:

«Ինչու մնացել էք այստեղ, ինչու չէք գնում ձեր գիւղը, ձեր տուն ու տեղը—ձեր գործին, ձեր կալ ու կուտին», այս խօսքերով դիմեց Թովմա վարդապետը պատշգամբում եղող օրիորդների և դպրոցի նախասենեակում եղող կանանց—պատասխանը կարճ էր, արտասուախառն, «ուր գնանք, հայր սուրբ, տուն կայ, որ մէջը քաշվենք նստենք, չէն տեղ կայ, որ uşar անենք. բոլորը սրբեցին տարան, մեր կալ ու կուտն էլ prfnւ ձեռքին է, մենք կնիկ արմատ, ինչպէս գնանք prfnւ ձեռքից ցորեն առնենք». այս խօսքերը արտասանվում էին մի դառն շեշտով, մի աղեկտուր ողբով, որի նմանը անպատասխան ամայութեան հողմերի յուսահատ ոռնոցների մէջ պէտք էր փնտռել: Խուլ բայց վշտոտ հեկեկանքները թափանցեցին մինչև մեր սրտի խորքը: Մեր առաջ կանգնած էր մի հասակաւոր կին, նա բարձր ձայնով լալիս էր, նրա աչքերից գլորվում էին արցունքի կաթիլներ. նայեցի ուշով—նա զուրկ էր աչքերից, դէմքի վրա առաջացած տձև փոսերը կարծէք արցունք թափելու համար էին ստեղծված: Մարտիրոս Գալստեանը աչնան խօլերայից մեռնելով, երիտասարդ կնոջ և երկու փոքրիկ խմորակեր որբերին թողել էր իր ազապ քրոջ երկու աչքերից կոյր 50 տարեկան Կռոմի—խնամքին, որը եղբօր կնոջ և երեխաներին առած, հազիւ փախել էր Ջահրիի կոտորածից ու Այլաբաղ ապաստանել: Նրանց արտերը անցել էին Դիւնամալի Ահմադ օղլու ձեռքը կիսովի հնձելու և ծեծելու, այդ կէսը պիտի որոշէր Դիւնամալին, ինքը. կիսելու օրէնքը սուր կրողի խիղճն էր, Դիւնամալինները հէնց իրանք էլ սուր կրողներ էին: Ահա մեր առաջ ցցված, հողմերից քշված, կոյր Հռոմի—այդ մարմնացեալ թշուառի «մեճf կնիկ ւrmas. ինչպես գնաճf prfnւ ձեռfից ցorեն առնեճf» խօսքերի իմաստը:

Այս տեսարանը խոր կերպով յուզեց մեզ, ինչպէս և մինչև այդ խմբված գիւղացիներին. րօպէն սրտաշարժ էր, մի րօպէ ամենքս լուռ էինք:

Կարեկցելու և օգնութեան ձեռք հասցնելու ցանկութիւնը և մեր անկարողութիւնը մեզ տանջում էին, մենք բացի լռելուց այլ միջոց չը գիտէինք:

Իմ շուրջը խմբված Ջահրիի գաղթած աղա-

բազոյն Ուկազ յիշեալ տօնակաների համար, ի մէջի այլոց, Վեհափառը հրամայում է յայտնել բոլոր Նախիջևանի հոգևոր կառավարութեան վիճակի մէջ եղած եկեղեցիներում մաղթանք կատարել Նորին Կայսերական Մեծութեան երկար կեանք խնդրելով:

Փոխանորդ Թովմա վարդապետը վերջին հեռագիրն ստանալուն պէս իսկոյն և եթ ուղարկեց ծանուցագրեր թէ գործակալներին և թէ վանահայրերին Վեհափառ Կաթողիկոսի հրամանը կատարելու:

Այսօր Նախիջևանի հայ ժողովուրդը, չը նայելով իր կոտորածներին և թալանին, ուրախ հոգով և սրտով զարդարեց ս. Գէորգ եկեղեցու պարիսպները և առաջնորդարանի պատշգամբը դրօշակներով, գորգերով, կապերտներով, ծառի ճիւղերով և կանաչ խոտերով: Պատշգամբում, ծառերի տակի շուաքներում պատրաստեց Նախաճաշիկի համար սեղաններ:

Պատարագը վերջանալուց յետոյ եկեղեցում կատարվեց պատշաճի համեմատ ծնկաչոք մաղթանք, ինչպէս հրամայել էր Կաթողիկոսը և Թափօր, որին ներկայ եղան ռուսաց երկու քահանաները, տեղիս պաշտօնատարները և մի մասը ժողովրդից հրաւիրվեց պատշգամբ, իսկ մնացած մասը ծառերի տակ պատրաստված սեղանների մօտ նախաճաշելու:

Սեղանի վրա «Հայր մեր» աղօթքը վերջանալուց յետոյ առաջին բաժակը Թովմա վարդապետը ոտի կանգնած, կարճ ճառից յետոյ առաջարկեց Նորին Կայսերական Մեծութեան և Կայսերական Տան կենաց, մաղթելով երկար կեանք. նրան հետևեցին բոլոր ներկայ եղողները, Նորին պայծառափայլ Փոխարքայի կենացը. ռուսաց քահանան առաջարկեց Վեհափառ Կաթողիկոսի կենացը. իւրաքանչիւր բաժակ վերջանում էր երկար ուռաներով և երգում էին պլատունների և Պօլտաւսկի պոլկի մուզիկաները, և այսպէս շատ կենացներ: Ընդհանրապէս բոլորի տրամադրութիւնը լաւ էր, բայց երբեմն տխրութիւն էր երևում շատերի երեսի վրա. կարծես նրանք այն րօպէին մտածում էին Նախիջևանի և նրա գիւղերի աղէտների վրա: Նախաճաշիկը տևեց մինչև ժամի 5-ը:

Թէ եկեղեցում և թէ ճաշի ժամանակ մի բան աչքի էր ընկնում, դա յայտնի վաճառական Կարապետ Ադամեանցի, երկու եղբայր Խալաթեանցների, Կարապետ Յովսէփեանցի, Նիկոլայ Գուլգուլեանցի, Խլղաթ Մուղդուսի Աստուածատրեանցի, Նոյ Սրապիօնեանցի, Ղազար Նազարեանցի, Յովսէփ բէկ Մէլիք-Թանգեանցի, Մակար Սիմօնեանցի և ուրիշ շատերի բացակայութիւնն էր, որոնք նահատակված են մայիսի 12-ին Թուրք խուժանի ձեռքով:

Եկեղեցու բակը լիքն էր մարդիկներով, կանանցով, երեխաներով. չը նայած որ սկզբից մինչև վերջ ոչ մի պոլիցեյական չերևաց, բայց դյնու աժմնայնիւ խաղաղութեան կարգը խանգարողներ չեղան»:

ՆԱՄԱԿ ԱՂԴԱՄԻՑ

Օգոստոսի 12-ին, գիշերվայ ժամը 1-ին

Օգոստոսի 8-ին, երեկոյեան $4^{1}/_{2}$ ժամին, Աղդամի բազարում Թուրքերի մէջ իրարանցում նկատվեց. աջ և ձախ վազվզում էին զինաւորված Թուրքեր, բացառապէս ձիաւոր: Լուր էր տարածվել, որ Խաչէնում, Առաջաձորում և Շուշում հայերի և Թուրքերի մէջ մեծ ընդհարում կայ, երբ թէ երկու կողմից էլ հարիւրաւոր վիրաւորներ և սպանվածներ կան: Իսկոյն տեղիս մի բուռն հայ արհեստաւորներ խանութները փակում և ով կարողանում է, ապաստանում է իր ծանօթ Թուրքերի մօտ: Ամբոխը ամեն մի հայի խանութի վրա պահապաններ է դնում, որ գիշերը ոչ ոք չը կարողանայ փախչել: Մենք իսկոյն փակվում ենք մեր գործարանում և սրտատրոփ սպասում, թէ երբ կը սկսեն մեզ վրա յարձակումը:

Հետևեալ օրը, ամսի 9-ին, մեզ մօտ գալիս են 2 ծանօթ մօտիկ Թուրքեր, հաւատացնում, որ ոչինչ չը կայ, զուր են հայերը խանութները փակել, և որ ամեն ինչ հանգիստ է: Ես մի տղայի հետ գնացի բազար, տեսայ պատերի տակ և բազարի մէջ հաւաքված են մի քանի տասնեակ զինված Թուրքեր, որոնցից ինձ ծանօթները կեղծ ժպիտով բարևում են և հաւատացնում, որ ոչինչ չը կայ և չի էլ լինելու: Հէնց այդ րօպէին հեռուից նկատվեց (Եւլախի ճանապարհի կողմից) մի կառք, որի մէջ երկու մարդ կար, Թուրքերը մեզ թողեցին և իսկոյն թափվեցին ամեն կողմից, հարիւրից աւելի մարդ, կառքի վրա և սկսեցին բռունցքահարել, մի մասն էլ կառքին կապած իրերն էր քանդում և քաշքշում, բռունցքահարութիւնը բաւական չը համարելով, հանեցին խէնչալները և ճանապարհորդներին գցեցին ոտի տակ և ուզում էին կտոր-կտոր անել, միայն շնորհիւ մի մսագործ Թուրքի, որը նրանց փախցրեց և պատսպարեց իր խանութի մէջ, նրանք ազատվեցին մահից:

Մենք փախանք դէպի գործարանը և սկսեցինք պատրաստվել պաշտպանութեան: Գիշերը անցկացրինք սարսափի մէջ: Առաւօտեան պատուաւոր Թուրքերը և գաւառապետը եկան մեր գործարանը, դարձեալ հաւատացրին, որ այժմ հանգիստ է: Ես դուրս գնացի. սարաժնիկների կայարանում ապաստանված էին (10-ին) 60-ից աւելի ճանապարհորդներ, որոնք գալիս էին Եւլախից. սրանց բոլորին էլ կողոպտել էին, մինչև անգամ կօշիկները և գուլպաները, ինչպէս և գլխարկները, տարել էին: Այդ օրը կողոպտում են Ղարբանդ գիւղում Ջալեանցի դիլիժանսի կայարանը, տանում են 60 ձի, ձերբակալում են, ինչպէս և Աղդամում, 10-ը ճանապարհորդների, և առանձին-առանձին իրանց տներում պատանդ պահում: Թէ ինչ եղաւ այդ թշուառների վերջը, դեռ ևս յայտնի չէ: Կողոպուտը շարունակվում է մինչև օրս Ղարբանդում և պատահական տեղերում, բայց Աղդամում այսօր կողոպուտ չէ եղել, որովհետև ոչ Եւլախից և ոչ էլ Շուշից դիլիժանսներ չեն եկել. հաւանական է, որ Ղարբանդում պահված լինեն Թուրքերից:

Ամսիս 9-ին գաւառապետ պ. Պիվօվարօվը ձերբակալել էր 8 հոգի կողոպտողների, որոնք բոլորն էլ անգէն փոքրահասակ, 12—18 տարեկան մանուկներ են, սրանց երէկ ամբոխը զօռով ազատեց բանտից: Միանգամայն գովելի է պ. գաւառապետի ջանքերը. նա հէնց որ իմացաւ դիլիժանսների կողոպտվելը, իսկոյն սարաժնիկներին հայ գիւղացու շորեր հագցնել տուեց, ինքն էլ կօնդուկտօրի հագուստով դիլիժանս նստեց և գնացին այն ճանապարհով, որով եկել էին կողոպտվածները: Հասնելով Աթիմադլու և Քեշտադլու Թուրք գիւղերի մէջտեղը, իսկոյն Թուրքերը յարձակվում են դիլիժանսի վրա. փոքրահասակ աւազակներին բռնում են, իսկ նրանց ուսուցիչ-աւազակապետները, որ մացառների մէջ հրացաններով թագնված էին, փախչում են. ձերբակալվածները իրանց «ուսուցիչների» բոլորի անունը տուել են:

Երէկ, 11-ին, երեկոյեան եկան 70 կօզակներ. սպասվում է վաղը ևս 200-ի գալուստը: Կօզակների գալը բաւականին հանգստացրել է ամբոխին. բազարում մի հատ զինված մարդ չէ երևում: Աղդամում ոչ մի հայ չէ մնացել, բացի մեր գործարանի բանուորներից, 14 հոգի, բոլորը մեծ փրկանքներ տալով Թուրքերի միջոցով կարողացել են ազատվել, թողնելով իրանց բոլոր ունեցած-չունեցածը Թուրքերի կամայականութեանը: Սողոմոնեանցի, Ահարոնեանցի և Բաղդասարեանցի սպիրտի գործարանները բոլորովին դատարկ են մարդկանցից. գաւառապետի կարգադրութեամբ ամեն մի գործարանում 2 կօզակ է դրված տասնեակ հազարների սպիրտը և այլ հարստութիւնները պահպանելու համար: Երրորդ օրն է, որ նահանգապետը տեղս է. նա հաւաքում է Թուրքերի ազդեցիկ մարդկանց և առաջարկում, որ վերադարձնեն կողոպտված փողերը և իրերը: Թուրք ժողովուրդը բաժանված է 2 կուսակցութեան, որոնցից մէկը պահանջում է վերադարձնել և յանձնել արդարութեան ձեռքը յանցաւորներին, իսկ միւսը մերժում է: Մեր գործարանի մէջ պաշարվածներիս վիճակը կախված է կօզակների շուտ օգնութեան հասնելուց և բարեմիտ կուսակցութեան յաղթելուց կամ յաղթվելուց: Չորս օրվայ ընթացքում միմիայն Աղդամում կողոպտված են մօտ 200 ճանապարհորդ, որոնց մէջ 14 կանայք, 20-ի չափ երեխաներ, 2 վրացի ուսուցիչ, նահանգական բժիշկ Տէր-Գրիգորեանց, որին սաստիկ ծեծել են, 8 զինուորութիւնից վերադարձող հայ զինուորների, որոնց սաստիկ ծեծեցին ամսիս 10-ին նրա համար, որ նրանք գնացել էին նահանգապետի մօտ և խնդրել, որ իրանց ճանապարհեն Շուշի, մի կնոջ առևանգել են, իսկ իր ամուսնուն և 2 համագիւղացու տարել են, չը գիտենք ուր: Առ այժմ այսքան է յայտնի:

Այս բոլորի պատճառը այն է, որ երկու հովիւ, մի հայ և մի Թուրք, Վանք գիւղի մօտ, մի գնած ոչխար են կիսելիս եղել, մի ուրիշ Թուրք գալիս է և խլում այդ ոչխարը, ասելով թէ հայը գողացել է իմ ոչխարը. կռւում են և այդտեղ ընկնում են սպանված մի հայ և երկու Թուրք: Թուրքերի ազդեցիկ մարդիկ գնում են հայերի մօտ, հայերը նրանց լաւ հիւրասիրում են, սպանված մի ձիու փողն են տալիս, սպանված Թուրքերի դիակն են տալիս և քաղցրութեամբ երկու կողմն էլ հաշտվում են:

Բայց այստեղ... օրը քանի տեսակ հակասական լուրեր են ստացվում, մէկ հեռագրում են Շուշից, թէ ոչինչ չը կայ, հանգիստ է. մէկ էլ հեռագրում են. հայերը կոտորեցին Թուրքերին Շուշում և Խանքէնդում, շուտ հասէք:

Հաշուապահ եղբ. Խուբլարեանց գործարանի՝
Յարութիւն Ստեփանեանց

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Օգոստոսի 1-ին

«Ցեխ-ձորում» հայերին կոտորելու դէպքը առաջացրեց մի շատ ծանր ճգնաժամ:—Սարից իջնող Թուրքերի մօտ Խաչէնի հայերը նկատելով Նախիջևանի գիւղերի աւարից փախցրած ապրանք, որի մասին առաջուց տեղեկութիւն էր ստացված թէ՝ ապրանքի մի մասը տարել են «եայլաղաւորները», կտրում են նրանց առաջը և ստիպում ապրանքը յետ տալ: Գանձասարի մօտ դրանց մէջ ծագում է կռիւ, որը շարունակվում է երկու օր, զոհ են տալիս—Թուրքերից 2 սպանված և 2 վիրաւորված, իսկ հայերից 4 վիրաւորված: Հրդեհված են Ուլուբաբ գիւղի խուրձերը: Ոստիկանական տեղեկութիւնների համեմատ՝ պրիստաւը և կէս հարիւրակ կօզակներ վրա հասնելով՝ դադարեցնում են կռիւը և հաշտեցնում երկու կողմերին: Բայց յետ է ստացված արդեօք Նախիջևանի աւարը, յայտնի չէ:

Այդ լուրի վրա Աղդամում Թուրքերը կողոպտելով Եւլախից եկող և այստեղից գնացող բոլոր հայերին՝ այսօր երրորդ օրն է, որ շարունակ բանտարկված պահում են այնտեղ, սպառնալիք տալով թէ՝ եթէ հայերը սարից իջնող Թուրքերին կոտորեն, այն ժամանակ դուք մեր աշկարայ զոհն էք: Բանտարկված են մօտ 40 հոգի, մերկացրած ու մի մի ցնցոտիների մէջ: Այնտեղ են նահանգապետը և գաւառապետը: Հաղորդակցութիւնը Շուշու և Եւլախի մէջ ընդհատված է, գիւղացիք մթերք, փայտ և ածուխ չեն բերում քաղաք: Քաղաքում իրարանցում է. Թուրքերի հարևան հայերը տեղափոխվում են հայերի թաղը, նոյնը անում են և հայերի մասում ապրող մի քանի բէգ ու ծառայող Թուրքեր:

Ռէալական ուսումնարանի երկու ուսուցիչ և մի բժիշկ—երկուսը ռուս, մէկը վրացի, երէկ կողոպտվել են Աղդամից 4 վերստ դէպի Շուշի, ինչքան նրանք խնդրել են թէ՝ մենք հայ չենք, ռուս ենք, չեն լսել: Հայ ու Թուրք երկու թաղերի սահմաններում պահապաններ են դրել: Կարծես պատերազմի դաշտում ենք:

Տ.

Յ. Գ. Այս րօպէին տեսանք, որ «Աղդամի կալանաւորները» ազատվել եկել են և յուսահատ յոգնածութեան թախիծը երեսներին, պատմում են իրանց կրած տանջանքները:

Հեռագիր ստացվեց սեմինարիայի բացման համար:

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

Օգոստոսի 13 ին

Ամսի 12 ին, ուրբաթ օրը առաւօտեան, գընացքով այստեղ ժամանեց ազգիս Վեհափառ Կաթողիկոսը, ուղեկցութեամբ տեղական քաղաքագլուխ Գ. Տէր-Պետրոսեանի և յաջորդ Կիւրեղ վարդապետի, որոնք օր առաջ մեկնել էին Ղարաքիլիսա կայարանը դիմաւորելու, Գ. արքեպիսկոպոս Սաթունեանի, Յուսիկ վարդապետի և այլ շատ մարդկանց:

Այդ օրը վաղ առաւօտեանից խանութները փակ էին և քաղաքի տեսքը փոխվել էր տօնականի: Մարդիկ խուռն բազմութեամբ դիմում էին դէպի յաջորդարանը կամ կայարանը առանց սեռի և հասակի խտրութեան: Գլխաւոր պողոտան յաջորդարանից մինչև կայա-

մարդիկ և կանայք տուին ինձ Ջահրիի աւերման դէպքերի մանրամասնութիւնները: Այդ մանրամասնութիւնները սոսկալի էին:

Մայիսի 12-ին, ժամը 11-ին, Նախիջևանից լուր հասաւ, որ քաղաքում կոտորած է—մի վայրկեանի մէջ գիւղի դրութիւնը կերպարանափոխվեց—Ջահրին տակն ու վրա եղաւ, նախամտածված կոտորածը սկսվեց: Ջահրին Նախիջևանի գաւառի ամենամեծ առևտրական կենտրօն կազմող գիւղն է, 14 վերստ հեռաւորութեան վրա դէպի հիւսիս ընկած: Նա ունի 600 տուն Թուրք և 230 տուն հայ բնակիչներ: Հայերի մեծ մասը—150 տուն—ապրում է հարաւ արևելեան կողմի առանձնացած մասում, իսկ 80 տունը Թուրքերի հետ խառը: Ջուտ հայկական թաղը խմբվելով երկու մեծ տների մէջ պաշտպանվեց շնորհիւ իր մի քանի զէնքերի և կուռղ երիտասարդների, որոնց մէջ աչքի էին ընկնում Մամիկոն և Դանիէլ երիտասարդները, իսկ հայերի այն մասը, որը չուզեց քաշվել հայոց թաղը և յոյսը դրեց հարևան Թուրքերի պաշտպանութեան վրա, ենթարկվեց սոսկալի բարբարոսութեան, որին զոհ գնացին 51 հոգի, 45 տղամարդ, 4 կին և 2 երեխայ: Մեզ տուին այդ 51 անմեղ զոհերի անուն ազգանունները, տարիքը և սպանութիւնների մանրամասնութիւնները:

Այրի Վարդի Սողոմոնեանը արտասուքը աչքերին պատմեց թէ ինչպէս իրանց հարևանները—Քեալբալայի շահ Միրզան, եղբայրը Մահմադը, Իրզա Մուսլիմ օղլին, Աբդուլլա Մաշադի Ղամբար օղլին, Մուլլա Քեալբալայի Ալասկեար օղլին, Աղա Մահմադ Կուրբան օղլին և Աղրղա Ջաֆար օղլին սպանեցին իր որդուն—25 տարեկան Հայրիկին և 25 տարեկան փեսային—Կարապետին: Դժբախտ մայրը—սևասիրտ Վարդին—մի ծանր ախ քաշեց երբ Հայրիկ անունը արտասանեց: Հայրիկս, ախ Հայրիկս կրկնում էր նա անընդհատ և հեկեկում:

Այրի Զարթար Թադէոսեանը պատմեց հետևեալը: Սէյիդի տղա Միր Ասլանը մեզ բոլորիս կին, տղամարդ տարաւ Մօլլա Ալօնց տունը իբր պաշտպանելու: Միւս օր մեզ մօտ մտաւ Քեալբալայի Աբդուլլահ Ասադ օղլին և բռնելով մարդուս՝ Աբգարի (45 տարեկան) և Գրիգոր Մկրտչեանի (35 տարեկան) թևերից քարշ տուեց ասելով—«գալաւան կանչում է ձեզ» և երբ ուժով նրանց բագը դուրս բերեց խուժանը յարձակվեց և տեղն ու տեղը սպանեց երկուսին էլ կանանց և երեխաների ներկայութեամբ: Զարթարը հեկեկաց: Րօպէն ծանր էր:

Այդ նոյն կանայք պատմեցին ինձ մօտ կանգնած դարձեալ արտասուտ աչքերով Շողեր Թադէոսեանի մի հերոսական վարմունքը:

Նոյն Մօլլա Ալօնց տանն էր արտասանել Ղևոնդ Թադէոսեանը, սպանված Աբգարի եղբայրը: Երբ Իբրահիմ Քեալբալայի Հասան օղլին իր մի քանի արիւնարբու ընկերներով գետնի վրա փռված Ղևոնդին սրերով հարուածում էին անխնայ, վրա հասաւ քաջ Շողերը և խելագարի պէս խլեց մարդասպանների ձեռքից արդէն անշնչացած կարծեցեալ արիւնաթաթախ ամուսնու դիակը և շալակելով հեռացաւ քաջ տղամարդու պէս: Եւ ինչ էք կարծում, կենդանութեան վերջին շունչը բերանին, Ղևոնդը իր կնոջ—Շողերի շնորհիւ առողջացաւ մի չը տեսնված հոգատարութիւնից յետոյ:

Այստեղ մեր ճմլված սիրտը մի փոքր շունչ առաւ, սփոփվեց, համեստ Շողերը իր թշուառ ընկերուհիների գովասանքից կարմրատակեց:

Մեր սիրտը նորից ճմլվեց—մենք Ջահրիի մասին նորից շատ բաներ լսեցինք: Տեղի էին ունեցել նաև բռնաբարութիւններ: Գազանային կրքերին զոհ էին գնացել հայ կանայք. այդ դժբախտների թւին պատկանում էին Սօֆիա 25 տարեկան և նրա մայրը Մարինա 45 տարեկան:

Սպանված դիակները լցրել էին Ջրհորների մէջ. այդպիսի մի հորից, որտեղ ձգված էին 7 թէ 9 դիակներ: Թովմա վարդապետի պատմելով, հնար եղաւ հանել միմիայն 4-ը. սոսկալի գարշահոտութիւնից անկարելի եղաւ հանել յօշոտված մնացեալ դիակները և հորը լցնելով դարձրին գերեզման:

Ջահրիի կողոպուտն ու կոտորածը տևեց երկու օր, հայկական թաղի դիմադրութիւնը նոյնպէս. 14-ին քաղաքից հասան Կարապետ վարդապետ և խաներից մէկը. հայերը քաշվեցին Շխմահմուդ—փախստականների այդ ծուարը: Ջահրեցի Թուրքը կողոպտեց նաև հայկական թաղը մինչև բոլորովին աւերումն:

Հարուստ Ջահրիից մնացին մերկ պատեր՝ անդուռ, անլուսամուտ:

Ջահրիի վրա բացի տեղացիներից յարձակվել էին նաև ուրիշ գիւղերի Թուրք խուժանը, որին ղեկավարում էր Ջահրիի գալաւան—յայտնի չարագործ—Աբաս ղաղի օլին, որը բանտարկվեց միմիայն Նապօլէօնի հրամանով, միւս չարագործները մինչև այժմ էլ ազատ են:

Այս բոլորը խիստ ճնշող էին, մանաւանդ սգող կանանց հեկեկանքները. մենք հեռացանք ծանր տպաւորութեան տակ: Ջահրի գնալու այլ ևս հարկ չը կար:

Ա.—Դօ

քանը, որտեղից անցնելու էր Վեհափառի կառքը իր շքախմբով, ծածկված էր ամբողջովին Թարմ կանաչով և ընդհատվում էր մէջ ընդ մէջ շքեղ կանաչապատ ու պատկերազարդ կամարներով, իսկ պատերից կախված էին բազմերանգ ու խայտաճամուկ գորգեր։ Կամարների ընդամենը հինգ հատ էին, զարդարված վնզերներով, հաճքարային դրօշակներով և պատկանում էին որոշ արհեստաւոր դասակարգերի։ Փողոցի պատերը ծածկող պատկերներից ուշագրաւ էր՝ «Վեհափառը մենակ Օշականի ծառի տակ»։ Փողոցներում և կտուրներում իւրաքանչիւր 10—20 քայլ հեռաւորութեան վրա նուագում էին քաղաքի և գիւղերից եկած նուագածուներն ու զուռնաները, զուարճացնելով իրանց երգերի մէջ Վեհափառ Հայրիկին։ Ժամը 11-ին, վերջապէս, մօտեցաւ Թիֆլիսի գնացքը։ Վեհափառի երևալը սալոնվագոնից լցրեց օդը որոտընդոստ «կեցցէներով»։ Օրհնելով քաղաքի կողմից մատուցված աղ ու հացը, Վեհափառը մեկնեց կայարանից բաց կառքով, որին լծված էին աշակերտական մի քանի խմբեր։ Ճանապարհին Վեհափառը տեղափոխուեց մի ուրիշ կառք և անթիւ, անհամար բազմութեան «ուռաների», ցնծութեան ցոյցերի միջից ժամանեց յաջորդարանը, որի առջև դիմաւորեց նրան հոգևոր դասը և որի սանդուղքները ծածկված էին կարմիր մահուդով ու գորգերով, իսկ պատշգամբում օրիորդների երգեցիկ խումբը երգում էր՝ «Հայրիկ, հայրիկ» երգը։ Մոռացայ ասել, որ կայարանում դիմաւորեց Վեհափառին տեղական գաւառապետը ոստիկանական կազմով, իսկ կայարանից մինչև յաջորդարան, բացի սեփական նուագախմբերից, առաջնորդում էր Վեհափառին զինուորական երաժշտախումբը։ Թէև Վեհափառը քաշվեց իր հանգստարանը, բայց ժողովրդի մեծամասնութիւնը կանգնել էր յաջորդարանի առջև մինչև երեկոյ, երբ արդէն սկսվեց հրավառութիւնը։ Եկեղեցու զանգակատունը, յաջորդարանը իր պատշգամբներով և սրանց vis-a-vis կրպակների ճակատները վառվում էին գոյնզգոյն լապտերներով, կտուրների վրա երգում էին աշակերտական երկսեռ խմբերը, նուագում էին սեփական նուագածուները, իսկ լոկ յաջորդարանի առջև զինուորական երաժշտախումբը։

Ինչպէս լսում ենք, Վեհափառ Հայրապետը ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնը այստեղ է անցկացնելու, իսկ այնուհետև ուղևորվելու է Էջմիածին, որտեղից նրան ընդառաջ են եկել Գր. եպիս. Գառնակերեանը և Մատթէոս վարդապետը։

Ս. Իսահակեան

ՆԱՄԱԿ ԻԳԴԻՐԻՑ

—

Օգոստոսի 10-ին

Օգոստոսի 3-ին մի մասնաւոր և 6-ին գաւառիս գործակալին ուղղած պաշտօնական հեռագիրը աւետեց մեզ Կայսերական մեծ շնորհումներ—եկեղեցական կալուածների վերադարձման և դպրոցների բացման մասին։

Ցոյսերով և յոյզերով տարող ժողովուրդը ցնծաց. հոգեպարար այս լուրը կայծակի արագութեամբ բերնեբերան հասաւ, և բոլորը մի սիրտ, մի հոգի դարձած՝ անկեղծ բերկրութեամբ լցվեցին։ Կայսրի օգոստոսի 1-ի Բարձրագոյն Ուկազը եկաւ, փարատեց մեր համր ու ճնշող վիշտը, և օգոստոսի 6-ին խինդ ու եռանդ, ժպիտ ու ծիծաղ, երգեր ու պարեր, ուրա, կեցցէներ իրար խառնվեցան։ Բոլորն էին հոգեզուարճ, բոլորը զուարթ, բոլորը ուրախ։

Հետևեալ օրը—կիրակի՝ Վեհափառ Հայրապետի հրամանով գոհաբանական մաղթանք պիտի կատարվէր Թագաւոր Կայսրի, Օգոստափառ տան և Ռուսաստանի արեշատութեան համար։

Պատարագին ներկայ էր ոչ միայն Իգդիրի հասարակութիւնը, այլև Սուրմալուի բոլոր հայաբնակ գիւղերից ահագին ամբոխ էր գումարվել՝ անմոռաց դարձնելու հայկական կեանքի այդ մեծ երևոյթը։ Ներկայ էր հայր Հմայեակ վրդ. Արշարունին, մեր գաւառապետ պ. Դուդնիկօվ, նրա օգնականը և ուրիշ շատ ատեճանաւորներ և պաշտօնեաներ։ Պատարագին գործակալ Մեսրոպ քահանայ Շաւարշեանը մի քարոզ խօսեց, որով պարզեց կայսերական շնորհումների նշանակութիւնը։

Մեծ բազմութեան պատճառով մաղթանքը բացօդեայ կատարվեց։ Սրա ժամանակ խուռն ամբոխին միացան տեղացի շատ պատուաւոր Թուրքեր, գլուխ ունենալով իրանց ախունդին, որը մաղթանքից յետոյ դիմեց ժողովրդին՝ յայտնելով, որ Թուրքերն էլ ուրախ են հայերին արած շնորհումների համար և մասնակցում են նրանց ուրախութիւններին։

Իգդիրի հասարակութիւնը եկեղեցու պարտիզում այն օրը մի ճոխ սեղան էր պատրաստել. մաղթանքից յետոյ պատուաւոր հիւրերը սեղանի շուրջը հաւաքվեցան։ Այնտեղ ներկայ էր պատահական հիւր Հմայեակ վարդապետ Արշարունին, հայ հոգևորականութիւնը, գաւառապետ պ. Դուդնիկօվը, բազմաթիւ ռուս ատեճանաւորներ և պաշտօնեաներ, հայեր և Թուրքեր։

Առաջարկվեց Թագաւոր Կայսրի, Վեհափառ Կաթողիկոսի և Փոխարքայի կենացները, որոնք ընդունվեցին աղմկալի ուռաներով և ոգևորված կեցցէներով։ Մինչև ժամը 3-ը շարունակվեցին ուրախութիւնները, որից յետոյ հիւրերը ցրվեցին։ Այնուհետև սկսվեցին մասնաւոր քէֆերն ու խնջոյքները այգիներում, տներում, փողոցներում, որ տևեցին մինչև միւս առաւօտ։ Երկար տարիների ընթացքում Իգդիրցին երբէք այդ աստիճան չէր ուրախացել և աղմկալի խնջոյքներ ունեցել։

Ամսիս 9-ին, երեկոյեան, Իգդիր ժամանեց Երևանի գեներալ-նահանգապետ պրինց Լ. Նապօլէօն, որին ընդառաջ Իգդիրից գնացել էին պ. գաւառապետը և իր օգնականը, շատ տեղացի հայեր, Թուրքեր և քրդեր։ Գիւղում աղմկալի ուռաներով պատուարժան հիւրին ներս ընդունեցին։ Օգոստոսի 10-ին, առաւօտեան, գեներալ-նահանգապետը ճանապարհ ընկաւ Կողբ։

Ա. Շաւարշեան

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

—

Օգոստոսի 10-ին

Երէկ հեռագիր ստացվեց, որ տեղս է ժամանելու այսօր, ամսիս 10-ին, Գանձակի փոխանորդ Կորիւն վարդապետը։ Ժամը երկուսին այսօր հոգևորականութիւնը և ահագին ամբոխը դիմեցին կառքերով դէպի կայարան նախապէս մի քահանայ ուղարկելով մինչև Շամքոր կայարանը հայր սուրբին դիմաւորելու։ Ուղիղ ժամը երկուսին հայր Կորիւնը հասաւ Գանձակ կայարանը և ընդունվեց ժողովրդի ուրախաձայն աղաղակներով։ Հայր սուրբը կառքը նստեց և դիմեց դէպի առաջնորդարան։ Նրա կառքի ետևից սլացան ժողովրդի և հոգևորականութեան կառքերը Թւով 60—70 հատ և փառքով ու պատւով բերին հայր սուրբին մինչև առաջնորդարան, որտեղ հ. Կորիւնին դիմաւորեց ժողովրդի խուռներամ բազմութիւնը։ Երեկոյեան հայր սուրբը մի քանի ազդու խօսքերով ժողովրդի առաջ բնորոշեց իր ուղղութիւնը, իր հայացքները, որից, պէտք է ասել, որ ժողովուրդը շատ գոհ մնաց և ցնծագին կեցցէներով ողջունեց նրա գալուստը, ևս առաւել այդ ուղղութիւնը։ Ապա ժողովուրդը ցրվեց իրանց տները, ուրախ ուրախ խօսակցելով և հաղորդելով միմեանց ստացած տպաւորութիւնները։

Պէտք է ասել, որ Բենիկ վարդապետի այստեղից հեռանալուց յետոյ ահա երկու տարի է ինչ Գանձակը մնացել է առանց փոխանորդի և ժողովուրդը մնացել էր առանց հմուտ ղեկավարի այս ու այն տգէտ քահանաների ձեռքին։ Այժմ բոլորը յոյս ունեն, որ հայր Կորիւնը կը լրացնէ այդ պակասը և ժողովրդի այդ յոյսը իզուր չի անցնի...

Ստ. Մանասեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» ներկայ համարը բաղկացած է $1^1/_2$ Թերթից։

—

Բագուից ստացանք հետևեալ հեռագիրը օգոստոսի 14-ին. «Րուլեցկու նախագահութեամբ զինուորական դատարանը այս րոպէիս արդարացրեց Յովհաննէսեանցին և Զարուխչեանցին, որոնք մեղադրվում էին Բագուի նախկին նահանգապետ Նակաշիձէին սպանելու պատրաստութիւններ տեսնելու մէջ։ Պաշտպանում էին երդուեալ հաւատարմատար Զարուդնին և Վօրժօսեկը։ Ճառերը ջերմ ու ազդեցիկ էին։ Զարուդնու ճառը փայլուն էր. նա առաջացրեց արցունքներ լսողների աչքերում»։

—

Երէկ երեկոյ ժամի 10-ին ստացանք հետևեալ հեռագիրը Շուշուց. «Թուրքերը կէսօրին յարձակվել էին հայերի վրա, սպանել մէկին ու վիրաւորել երկուսին և խլել նրանցից զէնքերը։ Հայերը իրանց կողմից յարձակվեցին Թուրքերի վրա զէնքը յետ խլելու նպատակով։ Սկսվեց ընդհանուր հրաձգութիւն։ Հայերը դուրս մղեցին Թուրքերին քաղաքի առաջին մասից։ Սպանված են Թէ հայեր և Թէ Թուրքեր մինչև 15 հոգի։ Ժամի $8^1/_2$-ին դադարեց հրաձգութիւնը։

—

Թիֆլիսը, ինչպէս յայտնի է, Պետական Դումայում ունենալու է մի պատգամաւոր, Բագուն նոյնպէս։ Կովկասի միւս բոլոր ազգաբնակութիւնը զրկված է այդ հիմնարկութեան մէջ ձայն ունենալու իրաւունքից։—Թիֆլիսի ուպրաւան մօտ ժամանակներս կը ձեռնարկէ ընտրողական ցուցակներ կազմելու այն անձերի, որոնք իրաւունք ունեն ընտրելու 80 ընտրողներ։ Այդ 80 հոգին պէտք է ընտրեն Պետական Դումայի պատգամաւորը։ Քաղաքային ընտրողների անուան վրա աւելացվելու են և այն անձերը, որոնք վճարում են բնակարանի հարկ 10-դ կարգի և աւելի։

—

Վստահելի աղբիւրից տեղեկացել է «Каспій» լրագիրը, որ փոխարքայի միջնորդութեան համաձայն՝ Թագաւոր Կայսրը բարեհաճել է նշանակել առաւելեալ կենսաթոշակ Բագուի սպանված նահանգապետ Նակաշիձէի ընտանիքին։ Այրի իշխանուհի Ա. Լ. Նակաշիձէին 6000 րուբլի տարեկան-մինչև մահ, և նրա հոգեզաւակ օրիորդ Մ. Ի. Կարցեվաձէին տարեկան 600 ր.—կրկին մինչև մահ։ Սովորաբար օրիորդների կենսաթոշակը տևում է մինչև մարդու գնալը, իսկ սրանը մինչև մահ՝ առանց ուշք դարձնելու նրա մարդու գնալուն կամ օրիորդ մնալուն։ Մի փոքրիկ նպաստ էլ տրված է միանուագ նրա եղբօրը, Գէօրգի Ալ. Նակաշիձէին, որը պարապում է սեփական տնտեսութեամբ Օզուրգէթում։

—

Կովկասի փոխարքայի օգնական Սուլթան-Կրիմ-Գիրէյը Թոյլատրել է Մահմէդ-Աղա Վէքիլօվին Թիֆլիսում հրատարակել Թուրքերէն լեզուով մի ամենօրեայ լրագիր «Իղբալ» («Բաղդ») անունով։—Միրզա-Ջալիլ-Մահմէդ-Ղուլի-զադէն, որին Կովկասի գլխաւոր վարչութիւնը Թոյլ էր տուել Թիֆլիսում հրատարակելու Թուրքերէն լեզուով մի լրագիր «Նօվրուզ» («Նոր-Տարի») անունով, այժմ հրաժարվում է այդ իրաւունքից։

—

Յայտնի չէ, Թէ «Кавказъ» լրագիրը որտեղից լսել է, որ հայերը վճռել են երեք դպրոց բացանել եկեղեցական միջոցներով, ի յաւերժացումն կալուածների վերադարձման և դպրոցների վերաբացման արդար ու խելացի կարգադրութեան։ Ինչու «Кав.»-ը բարեհաճել է դնել միայն 3 Թիւը, այդ չը գիտենք։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի օգնական Ս. Մ. Լուկիանովի նախագահութեամբ կազմված մասնաժողովը ծրագրել է հետևեալ 3 տեսակի մասնաւոր դպրոցներ. 1) Մասնաւոր դպրոց, որի դասատուներն ու սաներն իրաւունքներ ունեն, 2) որոնց միայն աշակերտներն ունեն իրաւունքներ և 3) որոնք ոչ ուսուցիչներին, ոչ էլ սաներին իրաւունքներ են տալիս։ Նոյն 3 տեսակին կը բաժանվեն և հասարակական այլ և այլ հաստատութիւնների ու քաղաքների հաստատած դպրոցները։

—

Ընդհանուր և պարտադիր ուսման հարցը, ասում է «Русь»-ը, ներկայումս հետևեալ դրութեան է հասել. կրթական շրջանների հոգաբարձուներից ստացվել են մանրամասն կարծիքներ և ստատիստիկական տեղեկութիւններ այդ մասին։ Ալդ բոլոր տեղեկագրերը յանձնված են Պետերբուրգի շրջանի դպրոցների տեսչին մի ընդհանուր զեկուցում կազմելու համար. ժամանակ տրված է մինչև հոկտեմբերի սկիզբները։

—

Օգոստոսի 8-ի երեկոյեան արտակարգ գնացքով մեկնել է Պետերբուրգից դէպի պատերազմի դաշտը հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստր Խիլկօվը։ «Русь»-ը հաղորդում է, որ մինիստրի այդ մեկնումի նպատակն է աւելացնել երկաթուղու գծի փոխադրական կարողութիւնը։ Այդ ճամբորդութեան և Պորտսմուտի խաղաղութեան բանակցութիւնների մէջ գտնում են ուղղակի կապակցութիւն։

—

Հէլսինգֆորսում տեղեկութիւններ են ստացվել, ասում է «Бирж. ВѢд.»-ին, որ Պետերբուրգում շատ շուտով կը վճռվի այս տարի և եթ ֆինլանդական արտակարգ սէյմ գումարելու հարցը։ Այդ սէյմի քննութեան հարցերից մէկն էլ լինելու է ֆինն ազգի մասնակցութեան խնդիրը Պետական Դումայում։

—

Ինչպէս հաղորդում է «Русь» լրագիրը, ընդհանուր ներման մասին եղած լուրերը բաւարար հիմք ունեն։ Այդ ներումը կը վերաբերէ շատ քիչ Թւով անձերի, գլխաւորապէս ադմինիստրատիվ կարգով պատժվածներին, և ամենևին չի ձեռք տայ դատարանական կարգով պատիժ կրողներին։ Լրագիրը լսել է, որ արտասահմանում ապրող ռուս փախստականներից շատերին էլ իրաւունք է տրվելու Ռուսաստան վերադառնալու և բնակվելու։ Իբր Թէ ընդհանուր ներումը տեղի է ունենալու մօտ օրերս։ Այդ ներման ակտի հետ մշակվում է և ծրագիր, Թէ ինչպէս վարչական կարգով պատժվածներին վերադարձնել նրանցից խլված զանազան իրաւունքներն և արտօնութիւնները։ Բացի այդ, «Бирж ВѢд.» լրագիրը տեղեկացել է, որ օգոստոսի 30-ին հրատարակվելու է ընդհանուր ներումը. այդ ժամանակներում արդէն վերջնականապէս պարզված կը լինի ներման ենթակայ անձերի Թիւը և յանցանքների տեսակները։ Լինելու է և մասնակի ներում, այսինքն պատժի կրճատում։ Ներկայումս կազմվում են ցուցակներ ընդհանուր և մասնակի ներման արժանացողների։ Ասում են, որ այդ ընդհանուր ներման ցուցակներում են լինելու և 600 ռուս էմիգրանտներ, որոնք այժմ ապրում են արտասահմանում։

—

Ա. Պ. Իգնատևեվի նախագահութեամբ կազմված կրօնական համբերատարութեան յանձնաժողովը, ինչպէս ասում է «Слово»-ն, որոշել է զբաղվել 14 հարցերով, որոնցից մեզ հետաքրքրում են. 1) Քրիստոնէական մի դաւանութիւնից միւսին անցնելը և որդիների ինչ դաւանութեան լինելու հարցը, եթէ ծնողները տարբեր դաւանութեան լինեն, 2) պրաւօսլաւների և այլադաւանների ամուսնութիւնից սերված զաւակների դաւանութեան խնդիրը։ 9) Մահմեդական հոգևորականութեան պաշտօնատար անձերի նշանակման հարցը։ 10) Այդ հոգևորականութեան մի քանի անձերի զինուորական ծառայութիւնից ազատելու խնդիրը։ 11) Մահմեդական մէքտէբներ և մէդրէսէներ (դպրոցներ) բանալու կարգը։ 12) Ընկեցիկների կրօնական դաստիարակութիւնը այլադաւան ընտանիքներում։ 13) Լամայականների հոգևոր վարչութեան մասին։ Յանձնաժողովը կը քննէ հրէական հարցն իսկոյն և եթ, աշխատանքները վերսկսելուն պէս, որ և տեղի կունենայ հոկտեմբերի սկզբներին։

—

«Пет. Лист.»-ը լսել է, որ 1906 Թւին նոր կարգ կը մտցվի օղեվաճառութեան համար և պետական գինեվաճառութիւնը կը յանձնվի մասնաւոր անձերի։

—

Սեպտեմբերի կէսերին Պետերբուրգում կայանալու է խորհրդակցութիւն գաւառական Թերթերի խմբագիրների և հրատարակիչների՝ հիմնելու մի յատուկ գաւառական հեռագրական գործակալութիւն։ (Б. ВѢд.)։

—

Բագուի քաղաքի և Բագուի նահանգի վերաքննիչ սէնատոր Կուզմինսկին վերջերս մի շաբաթ մնալով Պետերբուրգում, խորհրդակցութիւններ ունեցաւ ներքին գործերի, ֆինանսների և արդարադատութեան մինիստրների հետ։ Ներքին գործերի մինիստրի հետ տեսակցութիւնը տևեց, ասում է «Русь»-ը, 2 ժամից աւելի։

—

Անիի պեղումների գործը ընդարձակելու համար ստացանք. 1) մի խումբ համակրողներից 131 ր. 2) Ս. Եսայեանից 1 ր.։ Ընդամենը, նախկին ստացածների հետ միասին՝ 314։

—

Ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ, ասում է «Р. В.». օրինագիծ է մշակվում հասարակական զանազան խմբակներին ազատ ժողովներ անելու Թոյլ տալու հարցի մասին։ Այդ հարցն այժմ աւելի մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետև անհրաժեշտ են սկզբնական ժողովներ Պետական Դումայի ընտրութիւնների վերաբերմամբ։ «Русь»-ը լսել է, որ այդ նոր օրէնքի համար իբր հիմք ընդունվելու է պրուսական համանման օրէնքը, որն արդէն գործադրում է «լոկ յայտնելու սիստէմը»։ Սեպտեմբերին այդ նախագիծը մինիստրութեան կողմից առաջարկվելու է պետական խորհրդի քննութեանը և նոյեմբերին, ընտրողական շրջանի սկզբում, սպասվում է նրա հրատարակումը։

—

«Neue Freie Presse» Վիեննայի լրագիրը յայտնում է, որ սէնատոր Պոստովսկին գնաց Մոսկվա, քննեց զեմստվային գործիչների համաժողովի (որին արգելեցին շարունակել իր պարապմունքները) գործերը և օգոստոսի 4-ին վերադառնալով Պետերբուրգ, յայտնեց՝ որ այդ համաժողովը և նրա զբաղմունքները ոչ մի կապ չունեն որ և է յեղափոխական գործունէութեան հետ։

—

Մի նախկին ուսուցիչ Պետրոս Ախչարումեան, որ ներկայումս գտնվում է մեծ կարօտութեան մէջ և ստիպված է խնամել խելագար կնոջը, դիմում է մեր լրագրի միջոցով բարերարներին օգնելու մի քանի րուբլիներով նրան հայթայթելու իր ընտանիքի ապրուստը։

—

ԾՂՆԷԹ գիւղից մեզ գրում են. «Այսօր, օգոստոսի 7-ին կիրակի օրը՝ տեղիս հայ եկեղեցում կատարվեց շնորհակալական մաղթանք, հայոց ուսումնարանների վերաբացման և հայ եկեղեցական կալուածների վերադարձման առիթով։ Ստեփանոս քահ. Երամեանը հանդէսին պատշաճ՝ կարճ և ազդու քարոզ խօսեց։ Մաղթանքին ներկայ էին ոչ միայն գիւղական ժողովուրդը իրանց տանուտէրով, այլ և այս տարի գիւղը ամառանոց եկած բոլոր ժողովուրդը»։

—

ԳՈՐԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Ուրբաթ, ամսի 5-ին, Ղաթարի գործարանի մօտ, ուր իջած էին թուրք բօշաները, կռիւ ծագեց։ Կռւում էին բօշաները միմեանց հետ։ Հայ տղերքը հասան և մի ծեր կնոջից իմացան կռւի պատճառը։ Բօշաների մի մասը Նախիջևանի կոտորածի ժամանակ թալանել էր 2000 րուբլի կանխիկ փող և մի քանի հարիւր րուբլու շորեր և կահկարասիք, և չէին ուզում միւս մասին բաժին տալ։ Տղերքը ոստիկանապետ Սախարովի միջոցով խուզարկեցին և առան այդ բոլորը։ Փողը և իրերը Սախարովին են յանձնված։ Բօշաները սպառնացել են հայերին. յարաբերութիւնները լարված են։ Սպասվում է կռիւ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՄԻՍԼԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

IV

Մարօկկօն, որպէս մահմեդական երկիր՝ Գերմանիայի ուշադրութիւնը գրաւեց այս վերջին մի քանի տարիների ընթացքում միայն։ Գերմանիան մինչև այն անտարբերութեամբ էր նայում Մարօկկոյի վրա, որովհետև նկատի ունենալով մարօկկոցիների թունդ ֆանատիկոսութիւնը, ներքին խոշոր երկպառակութիւնները, և Մարօկկոյում գերիշխանութիւն ձեռք բերելու համար մղելով բազմածախս և երկարատև պատերազմները, չէր ուզում կռւել սպանիական, ֆրանսիական և անգլիական ազդեցութիւնների դէմ Մարօկկոյում։ Նոյն իսկ այն րօպէին, երբ իր կախարդական ազդեցութիւնը նշանաւոր չափեր էր ընդունում Թիւրքիայում, դեռ ևս անտարբերութեամբ էր վերաբերվում դէպի Մարօկկօն։ Նա՝ ինչպէս ամեն տեղ, նոյնպէս Մարօկկօյում հետամուտ էր միայն իր առևտրի զարգացման, և աշխատում էր խաղաղ աշխատանքի ուժով մրցել իր անգլիացի և ֆրանսիացի հակառակորդների հետ։ Բայց այդ կերպով մեծ աջողութիւն չէր կարողանում ձեռք բերել։ Մարօկկօ ներմուծվող չորս գլխաւոր առարկաներից, ինչպէս թէյ, շաքար, մոմ և բամբակեղէն, ոչ մէկում չը կարողացաւ գերակշիռ դիրք գրաւել։ Նա սկսեց լրջօրէն հետաքրքրվել Մարօկկոյով այն ժամանակ, երբ տեսաւ որ Ֆրանսիան ձգտում է առանձնաշնորհեալ դիրք ստեղծել իր համար։ Նա վճռեց ձեռքից բաց չը թողնել Մարօկկօն, երբ մանաւանդ համոզվեց, որ Մարօկկօն տնտեսական խաղաղ նուաճման շրջանից մտնում է քաղաքական նուաճման շրջանը։ Գերմանիան նշմարեց, որ անգլօ-ֆրանսիական համաձայնութիւնը նպատակ ունի նրան բոլորովին դուրս գցել Մարօկկոյից։ Ուստի վերջին րօպէին Գերմանիան չը կարողացաւ համբերել և միջամտեց։ Բացի այն, որ Մարօկկօն ներկայացնում էր շահագործութեան մի ընդարձակ շուկայ, նրա հետ կապված էր, ինչպէս նախորդ յօդուածում բացատրեցինք, մահմեդական աշխարհի մէջ գերմանական հմայնքի հարցը։

Փ. Իւլար երկար բացատրում է, թէ Անգլիան դիտմամբ Գերմանիայի գլխին մի խաղ խաղալու համար էր, որ Մադրիդի դաշնագիրը (Մարօկկեան հարցերի մասին) ստորագրող միւս պետութիւններից անկախաբար, ֆրանկօ-անգլիական համաձայնութիւնը շտապով կայացրեց։ Այդ քայլով Անգլիան խորապէս վիրաւորում էր Գերմանիային, որի Թիւրքասէր քաղաքականութեան, համիսլամութեան հասցնում էր սարսափելի հարուած։ Հարուածը, իսկապէս, ծանր էր։ Թէ նոր անգլօ-ֆրանսիական դաշնագիրը՝ Մարօկկօն լռելեայն մտցնում է ֆրանսիական կայսրութեան մէջ,—դրա մասին, ոչ մի կասկած չունի Գերմանիան։ Եթէ միայն տնտեսական շահերի պատրուակով միջամտում է նա—կեղծիք, որ Ֆրանսիան մի դատապարտելի անհասկացողութեամբ ընդունում է միջամտութեան իբրև իսկական պայքար—այդ շահերի կորուստից Գերմանիան շուտով կարող էր մխիթարվել, բայց այդ «տնտեսական» շահերի կորուստից դուրս կար և մի այլ, աւելի խոշոր կորուստ, անփոխարինելի կորուստը Միջերկրական ծովի դռների, և աւելացնենք, համիսլամական աշխարհի գործօն համակրութեան։

Մարօկկօն, նկատում է պ. Իւլար, սրամիտ կերպով, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ այն փայտը, որ ձգում է Ֆրանսիան, Անգլիայի խաթրու համար, Թիւրքօ-գերմանական համիսլամութեան սրունքների մէջտեղ։

Թիւրքական համիսլամութիւնը շոյելով Միջագէտքը գերմանական ազդեցութեան շրջանակի մէջ մտցնելու միտքը, Վիլհէլմի անձնական գաղափարը, միայն նրա ուղեղի ծնունդը չէ։ Եթէ այդպէս լինէր անգամ, նա մեռելութեան պիտի դատապարտվէր, որովհետև գերմանական ժողովուրդի համար այդ գաղափարը բոլորովին օտարոտի էր։ Ժողովուրդը՝ այդ միտքը պիտի նկատէր մեն այն մեծամիտ ցանկութիւններից, որոնց վարժ է իրանց Կայզերը։ Բայց այդպէս չէր. Գերմանիայի արևելեան քաղաքականութիւնը հետևում է մի բաւական էվօլիւցիայի։ Դիւանագիտական այլ և այլ խաղերից աստիճանաբար նա դարձաւ մի ամբողջ սիստէմ, Weltpolitik-ի սիստէմը։ Եւ ահա՝ հէնց դրա համար էլ նրա հակառակորդների համար գերմանական Վէլտպօլիտիկը—համաշխարհային քաղաքականութիւնը—ընդունեց մի թագնված ու խոշոր վտանգի կերպարանքը։

Որքան որ էլ Բիսմարկը արհամարհանքով էր վերաբերվում դէպի արևելեան հարցերը, դեռ ևս Բերլինի կօնգրէսի թուականներից, Թիւրքիայի բարեկամութիւնը՝ Գերմանիայի ձեռքում մի ազդու գործիք էր նեղացնելու համար իր հակառակորդներին, դուրս եւրօպական քաղաքականութեան խնդիրներում։ Նա կանգնեցնում էր ռուսական զօրքերի արշաւանքը Կ. Պօլսի վրա և նկարագրում էր ֆրանսիական պրեստիժը Մերձաւոր-Արևելքում։ Բայց այդ րօպէներում, Թիւրք-գերմական յարաբերութիւնները դեռ ևս պարզապէս քաղաքական բնաւորութիւն էին կրում։ Տնտեսական նուաճումների մասին չէին մտածում իսկ։ Այնուամենայնիւ «հիւանդ մարդը» օգուտ քաղեց աշխարհի զինւորական առաջնակարգ ույժի, Գերմանիայի բարի տրամադրութիւններից բժշկելու համար նախ և առաջ իր զինւորական բարակացաւը։ Գերմանական ապատախումբը (état-major) փութաց վերակազմել Թիւրքական բանակը և դարձրեց նրան մի ոչ արհամարհելի ռազմական գործիք։ Իսկ մնացեալ հարցերում Գերմանիան խնամքով զգուշացաւ միջամտել Թիւրք կառավարութեան գործերում, ինչ որ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Թիւրքիային, որովհետև այս վերջինը միմիայն այդ էր ցանկանում։ Ֆինանսական հարցերում Գերմանիան խոհեմաբար Անգլիայի և Ֆրանսիայի թողեց Թիւրքիային հակակրելի դառնալու առաւելութիւնը։ Բալկանեան գործերում, պարզապէս մեռած ձևացաւ։ Իսկ Հայաստանի գործերում նա բանն այնտեղ հասցրեց, որ իր երկրում ճնշեց մինչև անգամ այն ցոյցերը, որոնք կարող էին սուլթանի աչքում գերմանացիներին նոյնքան հայասէր ցոյց տալ, որքան անգլիացիներն ու ֆրանսիացիները։ Մի քանի հազուագիւտ բացառութիւններով, գերմանական մամուլը հայերին պախարակեց, Թիւրքերի բարեմասնութիւնները փառաբանեց և ապացուցեց կոտորածների համարեա անհրաժեշտ լինելը։

Կառավարութիւնը խստութեամբ դատապարտեց ձեռնարկները այն մի քանի զգայուն անձերի, որոնք առաջարկում էին հայ զոհերի ի նպաստ հանգանակութիւն կատարել։ Եւ երբ յոյն-թիւրքական պատերազմը ծագեց, Գերմանիան սուլթանի յաղթութիւններով հրճվեց այնքան՝ որքան իր սեփական յաղթանակներով—յաղթանակներ, որոնք իսկապէս ձեռք էին բերված՝ Բերլինի ապատախումբի և Էսսէնի թնդանօթների շնորհիւ։ Խեղդեց այն համակրանքները, որ ցոյց էր տալիս (զուտ համալսարանական աւանդութիւններով) գերմանական ժողովուրդի մի մասը դէպի յոյները, «գիտական» ապացուցումների մի անվերջ շարքով, որոնք հաստատում էին թէ ժամանակակից յոյները նախկին յոյների հետ ոչ մի արմատական կապ չունեն, թէ նրանք ալբանացիների և սլաւների հետ խառնածութեան արդիւնք են, և որ հետևաբար արևմտեան այն ժողովուրդները, ուր յանուն Հոմերոսի, կամ Պլատոնի՝ անուանարկում են թիւրքերին, դառնում են կատարելապէս ծիծաղելի։

Տ. Զաւէն

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

13 օգոստոսի

ՄՕՍԿՎԱ, 13 օգոստոսի։ Մօսկվայի նահանգապետը առաջարկել է քաղաքային և զեմստվային ուպրավաներին ձեռնարկել ընտրողական ցուցակները կազմելու պետական դումայի ընտրութեան համար։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 13 օգոստոսի։ Վիտտէն յայտնել է իր խօսակցին, որ ինքը եկել է Պօրտսմուտ, որպէս զի խաղաղութիւն կնքելու համար ընդունելի հիմք գտնի. «Ես սկզբից էլ չէի համակրում պատերազմին և այստեղ ապացուցել եմ Եապօնիային, որ Ռուսաստանը ցանկանում է խաղաղութիւն, բայց չէ կարող թողնել իր ազգայնական պատիւը։ Դրա համար էլ, որքան հնարաւոր էր, ես զիջումներ արեցի, բայց հրաժարվեցի Սախալինը զիջելուց և պատերազմական վարձատրութիւն տալուց, որովհետև դրանք վերաբերում էին Ռուսաստանի պատւին և արժանաւորութեանը։ Ռուսաստանը իսկապէս չէ յաղթված և անարդարացի կը լինէր նրան յաղթված համարել հէնց այն բանի համար, որ Կայսրը արիւնհեղութիւնը դադարեցնելու համար ցանկանում է հակառակորդի հետ բանաւոր համաձայնութեան մէջ մտնելու։ Նոյն իսկ, եթէ մենք եապօնացիների հետ վերադառնանք տուն, մեր միսսիան չը կատարելով, ես այնուամենայնիւ մեր կատարած աշխատանքը աննպատակ չեմ համարի»։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 12 օգոստոսի։ Վաղվայ նիստում միայն պաշտօնապէս կը յայտարարվի, որ լիազօրները չը կարողացան համաձայնութեան գալ և դրա համար էլ նրանց աշխատանքը իզուր է։ Գործը վերջացնելը հաւանօրէն կը թողնեն Օյեամային և Լինևիչին։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 13 օգոստոսի։ Թուրքերը ջարդեցին մեծ թւով հայեր, միւս կողմից էլ հայերը այրեցին երկու մզկիթ։ Դեսպանութիւնները պահանջում են Բ. Դռնից, որ վերջինս շուտով դադարեցնել տայ ջարդերը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը զեմստվային ուպրավաներին առաջարկել է քննել գիւղացիների համար իրաւաբանական կօնսուլտացիա հիմնելու հարցը։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 13 օգոստոսի։ Բանակցութիւնները ամենայն հաւանականութեամբ չեն դադարել եթէ նոյն իսկ ռուսաց պատասխանը աննպաստ լինի։

Պաշտօնապէս հաղորդում են, որ Լամզդորֆին վերագրած զեկուցում ռուսաց բռնած դիրքի մասին, հիմք չունի։

ԼՕՆԴՕՆ, 12 օգոստոսի։ Խաղաղութեան հարցի վրա յոռետեսութեամբ են նայում։ Ռուսաստանն իր յամառութեան շնորհով կորցնում է ամերիկական համակրութիւնը։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 13 օգոստոսի։ Եապօնական ֆինանսական ագենտ Կանեկօն Ռուզվէլտի հետ ունեցած տեսակցութիւնից յետոյ յայտնել է որ դրութիւնը դժուար է, բայց անյուսալի չէ։

ՕՅՍՏԵՐԲԷՅ, 13 օգոստոսի։ Յայտնի է դարձել, որ Ռուզվէլտը խաղաղութիւն կնքելու վերաբերմամբ անմիջական յարաբերութեան մէջ է մտել Տօկիօի և Պետերբուրգի հետ։ Թէ մէկ և թէ միւս քաղաքը նա հեռագրով տեղեկութիւն է հաղորդել։

ՍՕՖԻԱ, 13 օգոստոսի։ Երէկ իշխանը բոլորովին անսպասելի կերպով հասաւ այստեղ. նա տեսակցութիւն չի ունենալ անգլիական թագաւորի հետ Մարիէնբադում, բայց կը գնայ Պարիզ, որտեղ նրան կը դիմաւորեն թագաւորական պատիւներով։

ՍԱԼՕՆԻԿ, օգոստոսի։ Յոյները սկսել են բուլղարներին բօյկօտի ենթարկել։

ՎԻԵՆՆԱ, 13 օգոստոսի։ Եապօնական դեսպանը յայտնում է, որ միկադոյի եւրօպական ճանապարհորդութիւնը երբէք ի նկատի չէ առնվել։

14 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնական։ Օգոստոսի 9-ին Վարշաւա քաղաքը և գաւառը պատերազմական դրութեան մէջ յայտարարելու առիթով, ոստիկանութեան դեպարտամենտը—հրէական «Բունդ» անունով և Ռուսաստանի արևմտեան կողմում գործող սօցիալ-յեղափոխականների գործունէութեան մասին տեղեկութիւններ տպագրելով, ասում է հետևեալը. Առանձին ուշադրութեան արժանի են այն անկարգութիւնները, որոնք ծագեցին Բէլօստօկում յուլիսի 30-ին, որի ժամանակ յայտնի դարձաւ, որ մօտ 40 երիտասարդ հրէաներ առանց որոշ զբաղմունքների ապրում էին անկարգութիւններ ծագած տեղում և որոնք այդտեղ էին եկել Վարշաւայից և Լօձից։ Այդ մի և նոյն օրը մօտ 300 երիտասարդ հրէաներ, մի հրէայի առաջնորդութեամբ յարձակվեցին հերթապահ ոստիկանի վրա, որը իրան պաշտպանեց և հրացանով վիրաւորեց մի հրէայի։ Իսկոյն այդ փողոցը հասաւ զօրք օֆիցէրի առաջնորդութեամբ, բայց նրա վրա ռումբ նետեցին և վիրաւորեցին 3 զինւորների։ Ռումբի պայթիւնը ազդանշանի տեղ ծառայեց։ Ամբոխի միջից սկսեցին ատրճանակ արձակել զինւորների վրա։ Զինւորները նրանց պատասխանեցին հրացանաձգութեամբ. դրա հետևանքը այն եղաւ, որ մօտ 35 հոգի սպանվեցին իրանց համակրանքը արտայայտելու համար։ Վարշաւայի յեղափոխական կազմակերպութիւնները մի շարք կոչեր հրատարակեցին, որոնցով հրաւիրում էին օգոստոսի 5-ին մի ընդհարում գործադուլ և ցոյց կազմակերպել, յուլիսի 30-ին սպանված մարդկանց յիշատակին։ Սօցիալիստների կոչը անհետևանք չը մնաց։ Օգոստոսի 5-ին սկսեցին գործադուլը. գործադուլ արին փականագործները և ուրիշ բանւորները, փակվեցին բանկային զանազան հիմնարկութիւնները և այլն։ Փորձ արվեց նաև փողոցներում դադարեցնելու ագարնակութեան անցուդարձը, ոչնչացնելու հեռախօսային հաղորդակցութիւնը—բայց նրանց ջանքերը, մեծ մասամբ, անաջող անցան։ Օգոստոսի 6-ին դաշոյնի հարուածով վիրաւորվեց ոստիկանական վերակացու։ Օգոստոսի 8-ին անկարգութիւնները աւելի սուր կերպարանք ստացան։ Գործարանական բանւորների մի խումբ, որոնց թիւը 500-ի էր հասնում, սկսեց մտնել զանազան գործարաններ և այնտեղի բանւորներին գործադուլի հրաւիրել. նրանք փորձեցին երկաթուղու գնացքը կանգնեցնել։ Այդ գնացքներից մէկը կանգնեցրին Պրագա կայարանի մօտ և չը թողին Վարշաւա մտնելու։ Այդ մի և նոյն բանը պատահեց և մի ուրիշ գնացքի հետ Վարշաւա կայարանի մօտ։ Երկաթուղու ծառայողների գործադուլի պատճառով ամբողջ կայարանը պաշտպանում էր զօրքը։ Օգոստոսի 9-ին, կէսօրից յետոյ, Վարշավայի և նրա շրջակայքի գրեթէ բոլոր գործարանները և արհեստանոցները դադարեցրել էին իրանց աշխատանքները։ Չը բաւականանալով իրանց ունեցած աջողութեամբ, յեղափոխական կազմակերպութիւնները բռնութեամբ ստիպում էին մասնաւոր բանկերին իրանց գործողութիւնները դադարեցնելու, փակեցին արքունական գինու պահեստը, շատ դէպքերում աջողութեամբ կանգնեցրին առևտուրը և բոլորովին դադարեցրին երկաթուղու 3 գնացքների շարժումը։ Այդ ցոյցերը և անկարգութիւնները, որոնք կատարվում էին թէ քաղաքի փողոցներում և թէ նրա շրջակայքում, սկսեցին աւելի սուր կերպարանք ստանալ և մեծ ընդհարում առաջ բերել ամբոխի, ոստիկանութեան և զօրքի միջև։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 14 օգոստոսի։ Կօրօստովէցը ասաց, որ իր կարծիքով, գործը կը վերջանայ, եթէ ոչ այսօր, գոնէ երկուշաբթի օրը։ Ռուսական պատասխանը հակառաջարկութիւն չէ, այլ որոշակի կը լինի։ Հնարաւոր է, որ եապօնացիները կրկին պատասխանեն, որին ռուսաց կառավարութիւնը իր որոշումը կը տայ։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 14 օգոստոսի։ $4^1/_2$—ժամին նշանակված կօնֆերենցիայի նիստը յետաձգված է երկուշաբթի, ժամի 3-ին։ Պաշտօնապէս հաղորդում են, որ օգոստոսի 13-ի նիստում լիազօրները ստորագրեցին արձանագրութիւնները։

ԳՈՒՆԶԺՈՒԼԻՆ, 13 օգոստոսի։ (Սեփական թղթ.)։ Լազարևի հրուանդանի մօտ շրջակայող եապօնական նաւերը, ըստ երևոյթին, չունեն զօրք, որովհետև, տեղացիների ասելով, ափ հանեցին նաւաստիներին։ Սախալինի վրա ապ-

րող օտար ցեղերին ճապոնացիները ձկնորսութեան համար յարմարութիւններ են տալիս, նրանց պարտաւորեցնելով իրանց որսած ձուկը որոշ գնով ձկնորսարաններին տալու։ Սախալինում գտնվող ռուսներին Ճապոնիայի վրայով ուղարկում են Շանգհայ։ Տեղեկութիւններ կան, որ ճապոնական գլխաւոր բանակում սպասում են նորակոչ զինուորների գալստեան։ Ստացված տեղեկութիւնների համեմատ ճապոնացիները ներկայումս սկսել են ռուսերէն լեզուով մի առանձին հանդէս հրատարակել, որի մէջ նրանք արծարծում են 2 պետութիւնների բարեկամական մերձեցման գաղափարը։ Ճապոնական բանակի սանիտարական դրութիւնը վերջին ժամանակներս աւելի լաւացել է։

15 օգոստոսի

ՀՌՈՄ, 13 օգոստոսի։ Լուր է պտտում, որ իտալական կառավարութիւնը համոզվելով, որ Կրետէ կղզու վրա ծագած ապստամբութիւնը հնարաւոր է առանց մեծ արիւնհեղութիւնների ճնշել, վճռել է երբ թէ յետ կանչել այնտեղից իր նաւերը և մտադիր է պետութիւններին առաջարկել ճանաչելու Կրետէի միացումը Յունաստանի հետ։ Հաւատացնում են, որ Տիտտօնին արդէն տեղեկութիւններ է հաւաքում թէ այդ հարցի վրա ինչպէս կը նայէ ֆրանսիական կառավարութիւնը։ Վատիկանը հերքում է պապին վերագրած այն մտադրութիւնը, որ երբ թէ նա ցանկանում է նուիրակութիւն հիմնել Պէկինում և Տօկիօյում։

ՓԱՐԻԶ, 13 օգոստոսի։ Զմիւռնիայում դրութիւնը դեռ ևս յուսահատական է. ձերբակալութիւնները շարունակվում են։—«Matin»-ը հեռագիր է ուղարկել միլիարդատէր Րօկֆելլերին, որի մէջ ի միջի այլոց ասում է, որ դրամական հարցը սպառնում է պատերազմի բոլոր սարսափները կրկնակի ոյժով նորոգելու։ Րուզվէլտը բարեացակամ փորձեր է անում վերջ տալ կռւին։ Չէ՞ք ցանկանում արդեօք մի ուրիշ ամերիկացի, Րուզվէլտի հետ բաժանելով նրա փառքը՝ հեռացնելու այն միակ արգելքը, որ խանգարում է խաղաղութիւն կնքելուն։ «Matin»-ը դիմում է ամբողջ աշխարհի այդ ամենահարուստ քաղաքացուն և հարցնում է. «Արդեօք դուք չէ՞ք վեր յնի ձեզ վրա Ճապօնիայի պահանջած վարձատրութիւնը վճարելը. դրանով դուք ցոյց կը տայիք թէ ընդհանուր բարօրութեան գործում ինչ կարող էր անել մի մարդու ոյժը։ Դուք կարող էք խանգարել պատերազմի կրկնութիւնը այն գումարով, որը ձեր անձնական միջոցները կարող են երկու անգամ ծածկել. դրանով դուք աշխարհս ազատած կը լինէիք այն ընդհարումների խայտառակութիւնից, որը նման է Շէյլօկի պրօցեսսին»։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 14 օգոստոսի։ Վիտտէն յայտնել է մի թղթակցի, որ Կօմուրան, հաւանօրէն, նոր առաջարկութիւններ կանէ։

ՏՕԿԻՕ, 14 օգոստոսի։ Լրագիրները միաբերան յայտնում են, որ բանակցութիւնների ընդհատումը ուրախութեամբ կընդունվէր ժողովրդի կողմից, իսկ խաղաղութեան կնքումը կը մերժվէր, եթէ Ռուսաստանը չը զիջէր Սախալինը և վարձատրութիւն չը տար։

15 օգոստոսի

ԿՕՎՆՕ, 15 օգոստոսի։ Վիլնայի, Կօվնայի և Գրօդնօի գեներալ-նահանգապետը ամբողջ Կօվնայի նահանգը հրատարակեց ուժեղացրած պաշտպանութեան մէջ։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 15 օգոստոսի։ Վիտտէն ասաց թղթակցին. «Շաբաթ օրվայ նիստը կարող էր լինել վերջինը. մենք համաձայնվեցինք յետաձգել միայն քաղաքավարութիւնից դրդված»։ Տակախիրան ասում է. «Մենք սկզբունքով պահանջում ենք պատերազմական ծախքերի լիակատար հատուցում»։ Րուզվէլտը մի մաս նաւոր խօսակցութեան մէջ ասել է, որ ճապոնական պահանջներն արդարացի են. դրութիւնը համարում է անյուսալի։

ՆՒՒ-ԵՕՐԿ։ Այստեղ լաւատես տրամադրութիւն է տիրում։

ՍՎԻՆԷՄԻՒՆԴԷ, 15 օգոստոսի։ Անգլիական էսկադրան փոխանակ այս օրվայ, անսպասելի կերպով ժամանեց կիրակի օրը։ Անգլիական նաւերը տուին 21 թնդանօթային հարուածները։ Այդ ողջոյնի պատասխանը բերդի կողմից մի քիչ ուշացաւ, որովհետև արտիլէրիան յանկարծակիի եկաւ։ Վիլհէլմ կայսրը, մանեօվրներն ընդհատեց և հրամայեց գերմանական էսկադրային գնալ Սվինէմիւնդէ հիւրերին պատւաւոր ընդունելութիւն ցոյց տալու։

ՏՕՐՆ, 15 օգոստոսի։ Կրկին հաստատված են խօլերայից մահանալու մի քանի դէպքեր, նոյնպէս և մի քանի հիւանդութեան դէպքեր։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 15 օգոստոսի։ Տակախիրայի առաջարկով նիստը յետաձգվեց մինչև երեքշաբթի։ Կիրակի երեկոյեան Տակախիրան այցելեց Վիտտէին և ասաց. «Մենք այստեղ ենք գտնվում Րուզվէլտի առաջարկը քննելու համար, այդ պատճառով չը պէտք է շտապել, այլ գործել զգոյշ և շրջահայեաց»։ Մասնաւոր խօսակցութեան ժամանակ Տակախիրան աւելացրել է. «Ձեզ կարող ասել, թէ երեքշաբթի օրը Ճապօնիայի կողմից կը լինե՞ն արդեօք նոր առաջարկներ, բայց կարող եմ հաղորդել, որ յետաձգման պատճառը ամենևին կապ չունի նոր առաջարկների հետ։»

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 15 օգոստոսի։ Յետաձգման առիթով Վիտտէն ասաց, որ Տակախիրան առաջարկեց յետաձգել նիստը, որովհետև Միկադօի վերջին պատասխանը դեռ չէ ստացվել։ Կօրօստովեցն ասաց, որ մինչև միկադօի պատասխանը՝ նիստեր չեն լինի, այնպէս որ կարող է նիստ լինել հինգշաբթի կամ ուրբաթ, գուցէ և աւելի ուշ։ Ռուսները կիրակի օրն արդէն սկսեցին պատրաստվել մեկնելու, մտադրվելով հեռանալ երկուշաբթի, իսկ այժմ նորից քանդեցին կապոցները։

16 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնական տեղեկութիւններ Հեռաւոր Արևելքից օգոստոսի 15 չեն ստացվել։—Հրատարակված է Բարձրագոյն ուկազ Կառավարիչ Սէնատին, որով հրամայվում է զօրաշարժ անել մի քանի նահանգների պահեստազօրքերից՝ լրացնելու և զօրացնելու համար Հեռաւոր Արևելքում գործող բանակի շարքերը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Լրագրական լուրերի համաձայն՝ օգոստոսի 16-ին նշանակված նիստում, կոմս Սօլսկու նախագահութեամբ, ի միջի այլոց քննութեան կենթարկվի տեղական վարչութիւններին տրվելիք հրահանգների հարցը ընտրութիւններից առաջ կատարվելիք ժողովների առիթով։ Այդ հարցը հարուցված է այն պատճառով, որ կանոնների երկրորդ յօդուածով ոստիկանութեանն իրաւունք է տրըված արգելելու ընտրութիւններից առաջ ժողովները։ Մտադրութիւն կայ քննելու նաև այն հարցը, թէ արդեօք կարելի՞ է առանձգական բացատրութիւններ տալ Պետական Դումայի էութեանը։ Դա անհրաժեշտ է, որովհետև յանձնաժողովը ուզում է քննել և այն հարցը թէ պէ՞տք է տալ ազատ խօսելու իրաւունք ընտրութիւնների նախընթաց ժողովներին։

ԳՈՒՆԶԺՈՒԼԻՆ, 15 օգ։ (Սեփ. թղթ.)։ Չինացիների տեղեկութիւնների համաձայն, Ինկօում ճապոնական զօրքեր են լցնում նաւերը։ Դեռ ևս որոշ տեղեկութիւններ չը կան, թէ դրանք ինչ զօրքեր են և թէ ուր են գնում։

ՆՒՒ ԵՕՐԿ, 15 օգ։ Րուզվէլտը երկար խորհրդակցութիւն ունեցաւ Պիրպօնտի և Մօրգանի հետ ֆինանսիստների բռնած դիրքի առիթով կռւող կողմերի վերաբերմամբ։ Րուզվէլտը ենթադրում է, որ ֆինանսական ճնշումը երկու կողմերի վրա կարող է ծառայել խաղաղութեան օգտին։

ԼՕՆԴՕՆ, 16 օգոստոսի։ «Թայմսի» Պօրտսմուտի թղթակցի յայտարարութեան առիթով, որ երբ թէ անգլիական կառավարութիւնը Ճապօնիային խորհուրդ է տուել խաղաղութիւն կնքելու, լրագիրն ինքն հրատարակել է մի առաջնորդող, որով յայտնում է թէ այդ լուրն անհիմն է և որ ոչ մի անգլիական մինիստր թոյլ չի տայ իրան այդպիսի միջամտութիւն՝ ոչ ուղղակի, ոչ կողմնակի։

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 15 օգոստոսի։ Կօնֆերէնցիան նիստ կունենայ երևի միայն չորեքշաբթի կամ հինգշաբթի։ Րուզվէլտի միկադօին արած նոր դիմումի լուրը աւելի և աւելի զօրանում է։ Լուրերին նայելով՝ Րուզվէլտը առաջարկել է յետաձգել նիստը մինչև չորեքշաբթի. Ռուսները մերժեցին երեքշաբթի օրվանից աւելի սպասել, նրանք չեն համակրում յետաձգմանը, որովհետև կարծում են, թէ դա իրանց ձեռնտու չէ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ե Ր Կ Ա Թ Ո Ւ Ղ Ի

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով. իսկ Թիֆլիսինը 58 րօպէ կամ մի ժամ աւելի ուշ պէտք է հաշւել).

	Պոստ.	Մարդ.	Արագ.	Ապր.
Բագուից դուրս գալը	4.33	12.38	1.18	5.10
Թիֆլիս համնելը	10.43 առ.	5.51	2.22	11.10
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.28	6.39	10...	6.58
(Թիֆլիսի ժամանակով)	12.26	7.37	10.58	7.48
Բաթում համնելը	12.31	7. 8	8.16	12.42
Բաթումից դուրս գալը	5.55	10. 9	9.33	
Թիֆլիս համնելը	6.29	10.33	7.39	
Թիֆլիսից դուրս գալը	7.29	11.13	4.59	
(Թիֆլիսի ժամանակով)	8.27	12.11	5.57	
Բագու համնելը	1.—	4.59	5.46	
Երևանից դուրս գալը	12.25			9.40
Կարսից » »	4.12			1.17
Ալէքսանդրօպօլ »	7.50			5.26
Թիֆլիս համնելը »	5.24 առ.			3.28
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.50 գիշ.			2.50
(Թիֆլիսի ժամանակով	42.48 գիշ.			3.48 ց.
Ալէքսանդրօպ. » »	10.50			2.44
Կարս համնելը	2.20			6. առ.
Թիֆլիս »	4.48			8.52

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՁԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և նեարդային

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ և վեներաժութիւն։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳՁԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ի. .Գ ԱԲԵԱՆՑ—7—8 ժ. ներքին հիւանդ.

Գ. Ա. ԱՐԴԱՁԻԱՆԻ. Կատարում է միկրօ-քիմիական և բակտերօլօգիական հետազօտութիւններ։

Օ. Ա. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մաքննամաքր. դիմել 11—1 ժ..

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերօթիկ հիւանդներ։

Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

Բ Ժ Ի Շ Կ

Լեւոն Օհանջանեան

Մասնագէտ միզային, վեներական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւնների։ Ընդունում է առաւօտեան 9-ից մինչև 11 ժամը, երեկոյեան 6—9 ժամ.։ Կանանց և երեխաների համար 11—12 ժ.։ Հասցէն անկիւն Գօլովինսկի պրօսպէկտի և Կադետսկայեա փողոցի, տուն Թամամշեանի։ Մուտքը Կադետսկի փողոցից № 2. (ա. օ.) 1—300

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ս. Գ. Շերմազանեանց

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երևանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, բնակարան Լալայեանցի բնակարան։

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

Սօֆիա Ի. Գեյբօրտ-Լօկշ

Տեղափոխվել է Կազնաչէյսկի փողոց № 7, տուն իշխ. Թումանօվայի, Ալէքսանդրեան այգու դիմացը։ (կ.ե.հ.) 30—100

Թարգմանված է և շուտով տպագրութեան կը յանձնվի Կ. ԿԱՈՒՑԿՈՒ

«ԷՐՖՈՒՐՏԻ ԾՐԱԳԻՐԸ»

հեղինակի առաջաբանով հայերէն թարգմանութեան համար։

3—5 Բ. Իշխանեան

Ալէքսանդրօպօլի Պրօգիմնազիայի նախկին տեսչուհի Վօղապիանօվան ցանկանում է իր մօտ ընդունել օտար քաղաքներից եկած աշակերտուհիներ՝ ամեն ինչ պատրաստ պահելու համար։ Ցանկանում է նոյնպէս սենեակներ տալ վարժուհիներին։ Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ Կենտրօնական Գրավաճառանոցում ամենայն օր, ճաշից յետոյ ժամը 4—6-ը։ (14, 17 և 20-ին) 2—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ Մանկավարժական Խորհուրդը սրանով յայտարարում է, որ համաձայն Թիֆլիսի քաղաքային Վարչութեան որոշման 1905 թւի մայիսի 12 ի, ներկայ տարումաշակերտների ընդունելութեան ժամանակ գերադասութիւն կը տրվի Թիֆլիս քաղաքի քաղաքացիներին, եթէ նրանց ծնողները կը ներկայացնեն դօկումենտներ, որ նրանք մտցրված են Թիֆլիս քաղաքի քաղաքացիների ցուցակում։ Բացի սրանից դպրոց մտնել ցանկացողները բոլորն էլ պարտաւոր են ներկայացնել լիակատար մետրիքական վկայական, ծաղիկ կտրելու վկայական և ստացած ուսման վկայական։
(յուլ. 17, 24, 31, օգ. 7, 14, 21) 5—6

Գէորգեան ճեմարանն աւարտած

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

գիմնազիաներում հայոց լեզուի դասաւանդութեան յոյժ գովելի ցէնզով ցանկանում է հայոց լեզու (կարելի է և կրօնի) դասեր ունենալ միջնակարգ կամ սկզբնական դպրոցներում, Դիմել Тифлисъ, Бебутовская, № 64, Арутюну Петросянъ. (հ. շ. կ.) 3—3

ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲ ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

Կ Ր Օ Ն Ի

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

(Թոյլատրած հոգևոր իշխանութիւնից)

I ուսուցչաց համար.

1. Ուղեցոյց Հին-ուխտի , . . 15—7
2. Ուղեցոյց Նոր-ուխտի . . . 2— 5
3. Ուսուցումն քրիստ. կրօնի Դ. հատոր 1—50
4. Ուսուցումն քրիստ. կրօնի Ե. հատոր — 50
5. Մի քանի խօսք հայ կրօնուսոյցներին — 10

II աշակերտաց համար

6. Դասատետր կրօնի Ա. տարի (11 տիպ)— 25
7. Դասատետր կրօնի Բ. տարի (10 տիպ)— 20
8. Դասատետր կրօնի Գ. տարի (8 տիպ)— 30
9, Սրբազան պատմ. Հին. ուխտի (6 տիպ)— 33
10. Սրբազան պատ. Նոր. ուխտի (5 տիպ)— 40
11. Գործք առաքելոց . . . — 40

Կարելի է դիմել.
1. Ինձ—Тифлисъ, Коммерческое училище.
2. » Книжн. магаз. Гуттенбергъ.
3. » Центральная книжн. торг.

Ինձ դիմողներն ստանում են. 1) Ուսուցչաց դասագրքերի համար 35%,2) իսկ աշակերտաց՝ 20% զեղջ (Ա.տարին 25%)Աղքատ դպրոցներին ձրի։ Սահակ քհ. Սահակեանց
(չ. ո. կ.) 9—15

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆՑԻ

ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ և ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

տարրական դասընթաց

Առաջին մաս

Ստորին դասարանների համար.

Գ ի ն ն է 20 կ ո պ։

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառանոցները։ Պահեստը հեղինակի մօտ. հասցէն Эчміадзинъ, Гарегинъ Левонянцъ. Въ Академіи. 2—10

Ներկայ օգոստոսի 20-ին լոյս կը տեսնեն իմ հետևեալ աշխատութիւնները։

1) «Ձեռնարկ կրօնական գիտելիքների Ա. տարի
2) » » » Բ. տարի
3) » » » Գ. տարի
4) Մի պտոյտ հայ մամուլի, հոգևորականների և ժողովրդի շուրջը. Քահանայական ռոճկի և կանոնադրութեան յաւելուածով, վաճառման արդիւնքի կէսը յատկացրած է բաղուցիների և Երևանեան հայ արկածեալների օգտին։
5) Բարի Մայր Մարիամը—վէպիկ, նոյնպէս կէսը յօգուտ արկածեալների տարւոյս։
2—3 Արսէն աւ. քհ. Բագրատունի

Դպրոց եւ Պանսիօն

ՅՈՎՍ. ՄԷԼԻՔ-ՋՀԱՆԵԱՆՑԻ

Ընդունվում են գիշերօթիկ և երթևեկ աշակերտներ։ Պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար։ Նոյնպէս ընդունվում են գիշերօթիկ և այն աշակերտները, որոնք արդէն սովորում են միջնակարգ դպրոցներում։ Աւանդվում են ռուսերէն, հայերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն և լատիներէն լեզուները։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Гановская улица № 7. (7,9,11,14,16,18,21,23,25,28,30. ս. 1,4,6,8) 5—15

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ ԿՐՕՆԻ

Ցատկապէս պատրաստած պետական դպրոցների համար, (Թոյլատրված հոգևոր և ուսումնարանական վարչութիւններից) աշխատասիրութիւն Եզնիկ աւագ քահ. Երզնկեանի։

I. Առաջին գրքոյկ, պատրաստական դասարանների համար «Գլխաւոր աղօթքները (իրանց բացատրութիւններով) և տօների համառօտ պատմութիւնները 5-դ տպ. գինն է 20 կոպէկ։

II. Երկրորդ գրքոյկ. «Հին-ուխտ» (30 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) 3-դ տպ. գինն է 30 կոպէկ։

III. Երրորդ գրքոյկ. «Նոր-ուխտ» (32 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) գինն 30 կոպէկ։

Գրավաճառների և ուսուցիչների համար 30% զեջում, առանց ճանապարհածախքի։ Դիմել՝ Тифлисъ, прот. Езнику Ерзинкянцъ կամ Тифлисъ, Центральный книжній магазинъ.
(ե.հ.չ) 9—25

Դպրոց եւ Պանսիօն

Գ. Լ. ԿՈՒՋԱՆՕՎԻ

Վերսկսում է աշակերտների ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից։ Պարապմունքներն սկսվում են սեպտեմբերի 1 ից։ Պանսիօնում ընդունվում են և միջնակարգ դպրոցների աշակերտները, դասերը նախապատրաստելու պայմանով։ Երկրորդ յարկ, տուն Իս. Իվ. Աբրահամեանի Վելիկօկնեաժսկի փողոց (նախկին Նաբերեժնի) № 9 իսկ Միքայէլեան փողոցից № 34, Վօրօնցօվի արձանի մօտ։
(14, 18, 20, 26, 28) 2—5

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ
„ՓԵԹԱԿ“
ՕՐ. Մ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆԻ

Աշակերտուհիների ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից, առաւօտեան ժամը 9-ից մինչ 4-ը: Ընդունվում են և գիշերօթիկ աշակերտուհիներ: Ցանկացողները կարող են ստանալ ուսումնարանում մանրամասն ծրագիր ձրիաբար: Архивный пер. д. № 4. (չ.ո.կ.) 1—6

Դպրոց եւ Մանկական Պարտէզ
Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

Վերսկսում է աշակերտների ընդունելութիւնը օգոստոսի 25-ից: Պարապմունքներն սկսվում են սեպտեմբերի 1-ից: Միքայէլեան փողոց № 154. (17, 21, 28) 1—3

ՄԻ հայ օրիորդ Պարիզի Սորբօնի ուսանողուհի, ցանկանում է դաստիարակչուհու պաշտօն ունենալ. համաձայն է գնալ ուրիշ քաղաքներ. ունի վկայական: Հասցէ. Антоньевская ул. № 1 д. Гакѣчова, Сагоянъ. (չ. շ.) 1—2

Նկարիչ Բ. Ճէպէճեանի

Հայկական եկեղեցական ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ, ԽԱՉՎԱՌՆԵՐԻ, ԽԱՉԿԱԼՆԵՐԻ և ոսկեզօծելու արհեստանոց

Ընդունվում են ՄԻՄԻԱՅՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ.

Զանազան եկեղեցիներին տրվում է պարտք նպաստաւոր պայմաններով. պատուէրները կատարվում են ընտիր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱԿՈՎ

Тифлисъ, Гановская № 7. Б. Джебеяну.

Ցուցակը և պայմանները ուղարկվում է ձրի: (հ. կ.) 3—6

Եղբ. Մ. և Ա. ԹԱՌԱՅԵԱՆՑՆԵՐԻ
գրավաճառանոցներում

1) Тифлисъ, Голов. просп. 2) Баку, пр. Парапета.

Ընդունվում են կոմիսիայով վաճառելու համար ամեն տեսակ գրքեր: 8—10

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Եւ շուտով լոյս կը տեսնի

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Պաւել Վինօգրադօվի

Ա. տարի, հին դար: Թարգմ. Խաժակի:

Կենտրոնական

գրավաճառանոցում, Թիֆլիսում, վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

Ատրպէտ. Սարրափ, ողբերգութիւն 5 արար. գ. 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Շխնոց, պատկեր, 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Թուլումբաջիներ, պատկեր, 10 կ. ճ.ծ. 11 կ.: Ժառանգներ, 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Բէրսաւ Առաքելը, 25 կ. ճ.ծ. 11 կ.: Քօռ-Եղիկ, վէպ, 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Շուշան, օպերա 3 արար. 1 ր. ճ.ծ. 20 կ.: Երկերի ժողովածու, հ. ա. 1 ր. ճ.ծ. 20 կ., բ. հատոր 1 ր. ճ.ծ. 20 կ., գ. հատոր 1 ր. ճ.ծ. 20 կ., ե. հատոր 1 ր. ճ.ծ. 20 կ., զ. հատոր 1 ր. ճ.ծ. 20 կ.: Խեւ Կարապետ, 1 ր. ճ.ծ. 25 կ.:

Միանուագ բոլոր գրքերը պահանջողները Թիֆլիսում ստանում են 10% զեղչ, իսկ օտարքաղաքացիները ճ.ծ. չեն վճարում. վերջիններս պէտք է գինըկանխիկ ուղարկեն: (չ) 1—10

ВЪ ЦЕНТРАЛЬНОЙ КНИЖНОЙ ТАРГОВЛѢ
поступили въ продажу новыя книги.

Джаваховъ И. К. Изслѣдованіе о государственнымъ строѣ древней Грузіи и древней Арменіи, С.-Пб-, 1905 ц. 1 р. 35 к. пр. 25 к.

Мироніевъ М. А. О положеніи Русскихъ инородцевъ С.-Пб. п. 2 р. пер. 40 к.

Ромоновскій В. Е. Государственныя учрежденія древней и новой Россіи изд., 2 исправленное и значительно дополненное, Т. 1905, ц. 2 р. пер. 40 к., его же Очерки изъ исторіи Грузіи, Т. 1902 ц. 3 р. пер. 40 к.

Чалхушіанъ. Армянскй вопросъ въ Россіи, ц. 10 к. пер. 9 к. (չ. մ. ս. 1-ը)

Լոյս տեսաւ Գ. ԳԱՅՖէՃԵԱՆԻ

ԼԱՑՈՂ ԱՇՈՒՂԸ

Տանկահայերի կեանքից մի ուրուագիծ

Գինն է 10 կոպէկ

Դիմել՝ Ахалцыхъ Перчу Кайфаджяну. 4—4

ՀԱՇՒԱՊԱՀ-ՄԱՍՆԱԳԷՏ
(Երրորդ տարի)

Պատրաստում է երկու սեռի անձանց 1) կրկնակի իտալական հաշւապահութեան և հասարակ սիստեմներով, 2) ընդհանուր-առևտրական սիստեմով, 3) բանկային հաշւապահութիւն, 4) առևտրական թւաբանութեան (առևտրական դպրոցի դասընթացք), 5) ֆինանսական հաշւարարութեան, 6) թւաբանութիւն համրիչի վրա, 7) առևտրական թղթակցութիւն, 8) առևտրի պատմութիւն, 9) առևտրական իրաւունք և մուրհակային կանօնադրութիւն:

Հաշւապահութեան երկու սիստեմներն էլ դասաւանդվում են ունկնդիրներին թէ տեսականապէս և թէ գործնականապէս (բանկային հաշւարարարութիւնը և առևտրի պատմութիւնը ըստ ցանկութեան): Զբաղմունքը ամեն օր երեկոյեան 5—7 ժամը: Դասընթացքը քառամսեայ է: Հաշւապահութեան դասընթացքն աւարտողներին վկայականներ են տրվում: Վճարն է լիակատար դասընթացքի համար 60 ր.: Պարապմունքներն սկսվում են 1905 թւի սեպտեմբերի 10-ից: Հասցէ. А. Г. Саатову 2-я Тумановская ул., д. 17 (въ Кукахъ) 9-դ քաղաքամասում: Ընդունելութիւնը ամեն օր երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, իսկ տօներին առաւօտեան 9 ժամից մինչև ցերեկվայ 2 ժամը:

Այս տարի պրօգրամի մէջ մտցվում է ծանօթութիւն հաշւապահութեան և ուրիշ սիստեմների հետ տեսականապէս:

Հաշւապահական բոլոր առարկաներից պատրաստում եմ նոյնպէս և նրանց, որոնք կարող են պարապել երեկոյեան 7-ից մինչև 8 ժամը և սակաւ պատրաստութիւն ունեն սովորական թւաբանութիւնից, ռուսաց լեզւից՝ հաշւապահութիւն սովորելու համար: Դասընթացքը 8 ամսվայ է: Հաշւապահութիւնը աւարտելուց յետոյ տրվում են վկայականներ: Դասընթացքների պրօգրամը տրվում է և ուղարկվում է ցանկացողներին ձրի: (կ.) 5—7 Ա. Գ. Սաատով

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
Թիֆլիս, վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

Մուրացան Հայ բողոքականի ընտանիքը. Թիֆլիս, գ. 40 կ. ճ.ծ. 16 կ.

» Երկասիրութիւնների ա. հատ. Թիֆ. 1 ր. 50 կ. ճ.ծ. 40 կ.

Շիրվանզադէ. Զուրի յոյսեր. վէպ. Թիֆ. 1 ր. ճ.ծ. 20 կ.: Ցաւագարը, Թիֆ. 50 կ. ճ.ծ. 15 կ. Եւգինէ, դրամ. 3 գործ. Թիֆ. 50 կ. ճ.ծ. 15 կ.: Քաօս, վէպ. Բագու, 1 ր. 50 կ. ճ.ծ. 30 կ.: Նամուս, Թիֆ. գ. 1 ր. ճ.ծ. 25 կ.: Ժողովածու I, II, III հատ. իւրաք. 1 ր. 50 կ. ճ.ծ. 60 կ.:

Փափազեան Վ. Սանթօ, Թիֆ. 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Տուրիստի յիշողութիւններ, Թիֆ, 20 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Պատմուածքներ, Թիֆ. 50 կ. ճ.ծ. 15 կ.: Էմմա, վէպ, Թիֆ. 1 ր. ճ.ծ. 20 կ.:

Օտար քաղաքներից պահանջողների պատուէրները կատարվում են փողերը ստանալուց յետոյ, եթէ միաժամանակ մի քանի գիրք են պահանջում, այն ժամանակ ճ.ծ. փոխադրվում է ստացողի անունով: Նոյն գրատանը վաճառվում են Ն. Տէր-Ղևոնդեանցի, Ղազարոս Աղայեանցի և ուրիշ հեղինակների բոլոր դասագրքերը. Գումարով գնողներին սովորական զիջումն է լինում:

Դիմել въ Тифлисъ, Центральной книжной торговлѣ. (ե.) 4—3

ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԴՐԱՄԱՏԻՔԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Թիֆլիս, Միքայէլեան փող., տելեֆօն № 123

Դասընթացքը 3 տարվայ: Աւանդելիք առարկաները. Արտայայտիչ ընթերցում. Բեմական գեղարուեստը, հայերէն (դասատու Հայ Դրամատիկական խմբի անդամ Յ. Աբելեանց) վրացերէն և ռուսերէն լեզուներով: Գրիմ, նկարչութիւն, պարեր, պլաստիկա, միմիկա, թատրօնի պատմութիւնը, ձայնի յարմարեցումն: Ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից, ամեն օր, ժամը 12—3 և 5—7 երեկոյեան: Կուրսերի շէնութեան մէջ: Ծրագիրները տրվում և ուղարկվում են ձրի: Կուրսերին կից կայ և բեմ:

Հիմնադիր օր. Ս. Մ. Դօլուխանեան

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

(Тифлисъ, Сололакъ, Лермонтовская ул. № 9)

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշւապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտական Թւաբանութիւն. 3) Հաշւապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական Թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը:

Զրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա: Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից: ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10 ից մինչև 12 ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնովի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտովսկայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (կ. չ.) 10—25

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն $4^1/_2$ ամսում:

Պարապմունքի առարկաներն են.

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնաբերութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, վաճառականական, բանկային, յանձնարարական, գործարանական, նաև նաւթարդիւնաբերական և նաւթագործական հաշուապահութիւն: 2) Առևտրական թուաբանութիւն. 3) Առևտրական թղթակցութիւն: 3) Մուրհակային և առևտրական օրէնքներ: 5) Վայելչագրութիւն և ուղղումն ամենավատ ձեռագրի: 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա: 7) Գրելու վարժութիւն «Րէմինկտօնի» գրելու մեքենայի վրա (կամաւոր):

Կուրսերի համար դասատուներ են հրաւիրված համալսարանական կրթութիւնով իրանց գործի մասնագէտ մարդիկ, որոնք հաստատել են իրանց պաշտօնում ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից. գեղագրութեան համար ևս հրաւիրված է մի գեղագիր նկարիչ:

Ընդունելութիւն ամեն օր ժամը 5-ից մինչև 7-ը երեկոյեան: Պարապմունքները սկսվում են 1905 (սեպտեմբերի 15-ից պարբերական ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար:

Դասընթացը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ:

Դրանից անկախ, բացված է քիչ պատրաստութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար:

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում Н. В. Абрамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր: Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի:

Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու. ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ: (հ. կ. ե.) 11—25

ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ
ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ
ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ

КОМПАНІИ ЗИНГЕРЪ

Необходимы для домашняго употребленія. Образцовы въ конструкціи и исполненіи. Продаются только въ магаз. Комп. Зингеръ.

Отпускъ машинъ съ платежемъ **отъ 1 рубля въ недѣлю.**

Безплатное обученіе шитью и моднымъ художественнымъ вышивкамъ.

Остерегайтесь поддѣлокъ!

Ручныя машины съ высокимъ рукавомъ во всѣхъ нашихъ магазинахъ отъ 25 руб.

Болѣе 1200 собственныхъ магазиновъ по всей Россіи!

ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ КОМПАНІИ ЗИНГЕРЪ

Магазинная вывѣска
Рисунокъ утв. Отд. пром. и торг. М. Фин.

THE SINGER MANFG. CO. TRADE MARK

фабричное клеймо которымъ снабжены машины.

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԶԻՆԳԵՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Վաճառվում են միայն Ընկերութեան սեփական խանութներում: Աւելի քան 1200 խանութ Ռուսաստանի Կայսրութեան ամեն քաղաքներում: Խանութները ճանաչվում են Ռուսաց «З» տառը ձևակերպող ցուցանակներով, համաձայն ֆինանսների մինիստր.—Արդիւնաբեր. և Առևտր. բաժնի հաստատած նկարին: Զգուշացէք կեղծիքներից: Մեքենաները տրվում են սկսած շաբաթական 1 րուբլի վճարից: կ. 16—25